

El pas de l'occità al català en la
llengua de la poesia dels segles
XIV i XV: estudi de casos

Guillem Teixidor Ayala

Tutor: Sadurní Martí

Curs 2023-2024

Grau en Llengua i Literatura Catalanes

Facultat de Lletres

Universitat de Girona

PARAULES CLAU: poesia, trobadors, català, occità, *koiné*, canvi lingüístic.

RESUM: Aquest treball és una anàlisi lingüística de la llengua de deu poetes catalans dels segles XIV i XV. L'estudi lingüístic de deu exemples de la seva producció permet complementar els estudis existents del procés de catalanització de la llengua poètica al llarg dels segles XIV i XV.

Per a cadascuna de les peces revisades, s'identifiquen els fenòmens occitanitzants i catalanitzants que permeten observar l'evolució de la llengua poètica, inicialment vehiculada en occità, però que es catalanitza gradualment en aquest període.

Els annexos inclouen, poesia per poesia i detalladament, totes les dades en les quals s'ha basat el treball.

KEYWORDS: poetry, troubadours, Catalan, Occitan, *koiné*, linguistic change.

ABSTRACT: This dissertation offers a linguistic analysis of works by ten Catalan poets from the 14th and 15th centuries. The linguistic study of ten examples of their production (one by each poet) complements the existing studies on the Catalanization process of the poetic language throughout this period. For each of the reviewed pieces, Occitanizing and Catalanizing phenomena are identified. The identification of these phenomena allows us to observe the evolution of the poetic language, initially conveyed in Occitan, but gradually becoming Catalanized. The appendices include, poem by poem and in detail, all the data on which the analysis is based.

Índex

.....	2
1. Introducció.....	3
2. El context: història, poesia, i llengua.....	5
3. Una llengua híbrida: la koiné trobadoresca en terres catalanes.....	11
4. Els autors i poesies estudiats.....	15
5. Anàlisi de la llengua de les poesies estudiades.....	19
5.1 Grafia.....	19
5.2 Fonètica.....	28
5.3 Morfologia verbal.....	41
5.4 Morfologia nominal.....	50
6. Conclusions.....	52
Bibliografia.....	55
Annexos.....	58

1. Introducció

L'objectiu d'aquest treball és fer un estudi introductori, en clau lingüística, la llengua emprada pels poetes catalans dels segles XIV i XV.

Com assenyala Martí de Riquer (1951), la llengua de cultura dels escriptors catalans a l'edat mitjana no era únicament el català. El català es reservava per a la prosa, mentre que, per contra, la poesia es componia en occità. L'occitanització de la llengua poètica per part dels trobadors catalans era un fenomen conscient i deliberat i obeïa a la voluntat d'inserir-se a la tradició trobadoresca, iniciada a finals del segle XI al sud del regne de França i duta a terme, per tant, en occità. Els primers trobadors catalans del segle XII, i també els del segle XIII, utilitzaven l'occità, doncs, per escriure les seves composicions poètiques.

A finals del segle XIII, però, la tradició trobadoresca originada en terres occitanes es va anar transformant. Una primera conseqüència de la desaparició del que coneixem com a trobadors té la seva traducció en un fenomen lingüístic: el català comença a infiltrar-se en la llengua poètica, dominada per l'occità fins al moment. Les primeres mostres apreciables de catalanització de la llengua poètica es troben en la cort de Joan I d'Aragó (1350 – 1396) i Violant de Bar (1365 – 1431), és a dir, en l'última dècada del segle XIV. És la generació poètica propera i anterior a la d'Ausiàs March (1397/400 – 1459). A partir de la segona meitat del segle XV es pot donar per acabada, en termes generals, la influència occitana en la llengua poètica dels catalans. L'abandó de l'occità en favor del català com a llengua poètica, però, va ser un procés gradual.

L'objectiu d'aquest treball és, doncs, estudiar lingüísticament la llengua poètica dels poetes dels segles XIV i XV i, més concretament, ajudar a respondre a la pregunta de com es va anar imposant la catalanització de la llengua poètica entre els poetes tardomedievals.

Per estudiar la gradual catalanització de la llengua poètica dels poetes catalans del segle XIV i XV hem estudiat les seves poesies en un àmbit cronològic que abasta els segles XIV i XV, i hem escollit deu poesies de deu autors, la cronologia de les quals s'estén al llarg d'aquests dos segles estudiats.

En relació amb la catalanització de la llengua poètica, s'hi podran resseguir un parell de qüestions fonamentals: a quin ritme va tenir lloc i, amb la mateixa importància, en quins autors.

L'autor més antic estudiat en aquest treball és Jaume II d'Aragó (1267 – 1327) i, els més recents, són Joan Berenguer de Masdovelles (? – 1476) i Pere Torroella (? – 1492). També n'hem tingut en

compte la procedència. Des de l'Alta Cerdanya fins a València s'han escollit autors que donen testimoni i permeten d'estudiar la catalanització de la llengua poètica en tota la geografia d'àmbit català.

Els estudis lingüístics de la llengua poètica de l'àmbit català dels segles XIV i XV són, malauradament, relativament escassos i, en la gran majoria dels casos, es centren en un o dos autors. N'és exemple l'estudi sobre la llengua de Pere i Jaume March dut a terme per Pere Bohigas (1982). En l'edició i l'estudi de les ombres completes de diversos autors d'aquest període també s'han realitzat algunes aportacions relatives a la llengua poètica d'aquest període. És el cas de Martí de Riquer en relació a l'obra conservada d'Andreu Febrer (1951), el que realitza Lluís Cabré sobre l'obra de Pere March (1993), el de Josep Pujol sobre l'obra de Jaume March (1994) o el de Francisco Rodríguez Risquete sobre Pere Torroella (2011).

Per altra banda també existeixen estudis sobre la llengua d'alguns cançoners. És el cas de, novament, Pere Bohigas en relació al Cançoner Estanislau-Aguiló (1982) i, més recentment, el de Fabio Zinelli sobre la llengua del Cançoner Vega-Aguiló (2012).

Els estudis anteriors es centren o bé en un o dos autors o bé en un sol cançoner. En aquest treball es pretén oferir un estudi diferent, més panoràmic i diacrònic. És per això que s'ha optat per estudiar des d'un punt de vista comparatiu deu poesies de deu autors diferents que s'estenen al llarg del període elegit i tota la geografia de parla catalana.

Finalment és pertinent fer notar que aquest treball no s'ocupa específicament de la qüestió de la rima, sinó que vol oferir un punt de vista més transversal sobre la llengua dels textos. Gràcies a Joan Torruella (1992) existeix ja un estudi sobre el fenomen de la rima en l'àmbit de la lírica medieval catalana.

Aquest accent particular té la voluntat de presentar-se com a un complement dels estudis anteriorment esmentats. Hem mirat, doncs, de tenir en compte tots els fenòmens lingüístics rellevants que hem detectat en les poesies. Al seu torn aquests fenòmens s'han classificat en occitanitzants i catalanitzants per facilitar, així, la comprensió de la catalanització gradual de la llengua poètica al llarg dels segles XIV i XV. Gràcies a la classificació dels fenòmens observats en funció de la llengua es podrà comprovar quins, en quina quantitat i proporció, en quins autors, i per tant amb quina cronologia, els trobem a les poesies.

LLISTA DELS AUTORS I OBRES:

1. Jaume II d'Aragó (1291 — 1327). *Mayre de Deu e fylha* (Rao 84bis.1).¹
2. Capellà de Bolquera (segle XIV). *Li fayt Dieu son escur* (Rao 20.2).
3. Gilabert de Pròixida (? — 1405). *Fort me desplay cant no vey* (Rao 139.13).
4. Pere March (1336/38 – 1413). *Al punt c'om naix comensa de morir* (Rao 96.3).
5. Jordi de Sant Jordi (1395/1400 – 1424). *Deserts d'amichs, de bens e de senyor* (Rao 164. 5).
6. Francesc de la Via, (1380 – 1445). *Si com l'enfant quant aprent de perlar* (Rao 192.6)
7. Ausiàs March (1397/1400-1459). *Ffantasiant, Amor a mi descobre* (Rao 94.32).
8. Pere Torroella (1420 – 1494). *Enamorats, los qui per ben amar* (Rao 180.11).
9. Joan Berenguer de Masdovelles (? – 1476). *Perdut he pler, deport, solas he riure* (Rao 103.118).
10. Ramon Boter (? – 1463). *Dos grans contrasts son bolcats en ma pensa* (Rao 26bis.1).

2. El context: història, poesia, i llengua

Per parlar de la cultura literària catalana entre els segles XII i principis del XV resulta indispensable parlar de la literatura trobadoresca. La poesia trobadoresca, en el sentit més estricte, designa la que va ser escrita en provençal, o occità com es coneix en els nostres dies, durant els segles XII i XIII.

Els primers trobadors catalans documentats i de nom conegut que van escriure en vernacle s'insereixen, plenament, en la literatura trobadoresca. Això comporta que no van escriure en la seva llengua materna, el català. Com es podrà comprovar tot seguit, els trobadors catalans, per comptes de compondre les seves poesies en la seva llengua materna, van adoptar l'occità com a llengua poètica. Així doncs, trobadors com Ramon Vidal de Besalú (1196-1252), Cerverí de Girona (1259-1285) o fins i tot els poetes catalans del segle XIV, com per exemple els germans Jaume (1335-1410) i Pere March (1336/37-1413) que van néixer, viure i van dur a terme la seva activitat literària en terres de parla catalana entre els segles XII i principis del XV, ho van fer en occità.

Els trobadors van ser els iniciadors de la lírica en vernacle a Europa, en una zona que s'allarga entre Gascunya, Provença, Alvèrnia i Llemotges, a l'entorn del segle XI. Guilhem de Peitieu (1071-1126), VII comte de Poitiers i IX duc d'Aquitània, és considerat el primer trobador, o almenys el trobador més antic amb obra conservada i del qual es té constància documentada.

---

¹ En citar les poesies usem la denominació Rao (Repertori d'autors i obres) de Parramon (1991), però en la seva adaptació del RIALC, efectuada una dècada més tard.

Com a origen de la lírica romànica en llengua vulgar, la lírica trobadoresca va exportar tant la seva terminologia (pel que fa, especialment, als temes amorosos) com el seu model poètic i retòric a les naixents tradicions poètiques romàniques. És més, la línia que es comença a traçar amb la poesia trobadoresca pot resseguir-se al llarg de la història de la poesia no llatina europea fins als nostres dies. Tal és la importància de la lírica trobadoresca per a la cultura europea.

Per bé que l'impacte cultural de la poesia trobadoresca s'estén al llarg dels segles i dels territoris europeus, neix, com s'ha dit, al sud de l'actual França. L'origen de la lírica en vernacle a Europa, per tant, es produeix en la llengua pròpia d'aquests territoris, l'occità. A la tradició poètica trobadoresca ben aviat s'hi van incorporar altres regions de la Romània i, amb especial importància, Catalunya i el nord d'Itàlia. És així com mig segle després de l'inici del món trobadoresc a l'altra banda de les Corberes aquest arriba a terres catalanes.

L'origen trobadoresc de la lírica feta per autors catalans i en terres catalanes no és un fet únic i aïllat sinó compartit amb la resta de líriques medievals romàniques.

Un parell de factors, però, particularitzen l'arribada de la poesia trobadoresca a Catalunya i la seva adopció per part dels poetes locals. La gran proximitat geogràfica i alhora lingüística entre Catalunya i Occitània faciliten no només l'arribada i el desenvolupament de la tradició trobadoresca als territoris de parla catalana sinó que, a més, la converteixen en un fet natural, gairebé esperable o previsible. L'arribada de la literatura trobadoresca a Catalunya s'explica per la situació política dels territoris occitans i catalans als segles XII i XIII. A partir del segle XII les unions matrimonials entre la noblesa catalana i provençal eren habituals, com mostra, per exemple, el casament de Ramon Berenguer III amb Dolça de Provença el 1112. Les estretes relacions polítiques i matrimonials entre la noblesa occitana i catalana eren acompanyades per un constant intercanvi cultural i literari. És així com la poesia trobadoresca va travessar les Corberes i els Pirineus cap als territoris actuals de Catalunya al segle XII. Des de l'últim decenni d'aquest segle ja apareixen mostres de poesia trobadoresca escrita a la nostra banda de les Corberes. És el cas, per exemple, del rossellonès Berenguer de Palol (o Palou) (Palou, Elna, Rosselló, segle XII — Palou, Elna, Rosselló, segle XII).

Cal afegir que la similitud entre occità i català afavoria la circulació no només de la poesia trobadoresca, sinó de tota mena de textos, literaris o no. L'intercanvi cultural i literari es produïa bidireccionalment entre els centres culturals de l'època (corts de nobles i reis, monestirs i ordes mendicants) occitans i catalans i és que, de fet, l'espai cultural entre els segles XI i XIII (i possiblement encara a la primera meitat del segle XIV) no era ni occità ni català, sinó com

s'anomena convencionalment, occitanocatalà.

Aquest espai cultural compartit i la similitud entre les dues llengües explica que l'intercanvi i el contacte literari no fos ni monolingüe ni unidireccional. A part del llatí, aquest intercanvi es produïa tant en català com en occità i, per bé que es tracta de dues llengües romàniques germanes, cadascuna representa, i representava en aquell moment, una realitat lingüística diferenciada de l'altra i, també, de la resta de llengües romàniques, com demostren, al seu torn, les seves respectives tradicions lingüístiques, que han deixat rastre històric fora del gènere líric.

Els primers trobadors catalans ja eren perfectament conscients de la realitat lingüística pròpia i independent de cada una d'aquestes llengües romàniques. L'exemple paradigmàtic a les nostres terres són les *Razós de trobar* de Raimon Vidal de Besalú, anteriors a 1213, i les *Regles de Trobar* de Jofre de Foixà, escrites a l'entorn de 1290. Es tracta de dos tractats gramaticals i poètics amb una funció didàctica centrada en la composició poètica trobadoresca.

El testimoni de les *Razós de Trobar* de Raimon Vidal de Besalú és especialment il·lustrador pel que fa a la qüestió de la llengua poètica. Vegeu Nadal i Prats (1982, 199-200). Vidal afirma que, a més de la dificultat implícita que comporta la composició de poesia trobadoresca hi ha també el factor de la llengua. Segons Vidal la poesia trobadoresca és més fàcilment accessible a aquells que tenen l'occità com a llengua materna. Cal pensar, per exemple, que Guilhem d'Aquitània era de Poitiers i, com a tal, parlant d'oïl, o si filem molt prim d'una llengua de transició entre oïl i oc. De les paraules de Raimon Vidal se'n pot concloure que al primer quart del segle XIII existia, clarament, la consciència de la independència i diferència entre els diferents parlars romànics o, almenys, entre català i occità. Aquesta consciència queda perfectament exemplificada en l'objectiu de l'obra de Raimon Vidal de Besalú: a través de l'ensenyament de la gramàtica de l'occità, oferir als seus companys d'ofici o afició la correcta manera de compondre poesies en llengua occitana. Però la seva gramàtica, que no sabem on es va escriure, no anava específicament destinada a un públic català (per exemple, s'hi critiquen diversos errors comesos per trobadors occitans. Per a una nova interpretació de conjunt, vegeu Espadaler (2018, 355-371).

El testimoni de Jofre de Foixà és igualment valuós, tal i com indiquen Nadal i Prats (1982, 202). Jofre de Foixà demostra una consciència lingüística ampla quan reconeix diverses llengües romàniques com el gallec, el francès, l'occità (del qual ens descriu l'espai geogràfic el domini al segle XIII: Alvèrnia, Llemotges i Viana, entre d'altres territoris del sud de l'actual França) i el català.

Un altre element delata aquesta consciència: els gèneres en prosa. D'ençà de la introducció de la poesia trobadoresca a Catalunya, els poetes catalans van adoptar per l'occità com a llengua poètica. Paral·lelament, i per contra, en l'àmbit de la prosa escrita als comtats catalans, contemporània a la creació de poesia trobadoresca en occità, la llengua d'ús era el català, inconfusible amb l'occità líric i perfectament reconeixible, com mostren Arturo i Alaix (2023).

De fet, com fa notar Martí de Riquer (1951), des del segle XIII els escriptors d'àmbit català disposaven de dues llengües per la creació literària: el català per la prosa i l'occità per la poesia. L'associació d'una llengua determinada a cada un d'aquests dos gèneres literaris demostra una clara consciència lingüística.

Si la prosa s'escrivia en català però en l'àmbit de la poesia hi regnava l'occità de manera absoluta és per un motiu fonamental i no gens arbitrari. Com s'ha dit, gràcies als contactes entre les corts catalanoaragoneses i occitanes, la literatura trobadoresca va introduir-se a terres catalanes i, amb ella, el seu model literari. L'adopció del model literari trobadoresc per part dels primers trobadors catalans resulta crucial per entendre l'adopció d'una llengua estrangera o, si més no, que no era la seva llengua materna, a l'hora de compondre poesia.

El model literari trobadoresc, degut al seu origen i primer desenvolupament en terres de parla occitana, era intrínsecament associat a una llengua, l'occità. No és aquest, però, l'únic motiu que explica l'adopció de l'occità com a llengua lírica en l'àmbit de parla catalana. Els vulgars compten en aquests moments, els segles XI, XII i XIII, amb un tot just incipient naixement i una molt breu història literària.

Aquests dues raons permeten entendre que els primers trobadors catalans, mancats d'un model poètic en la seva llengua materna, es decantessin per adoptar plenament un model literari ja existent i que, a més, resultava un veí directe en qüestions geogràfiques, polítiques i lingüístiques.

La consciència de la diferència entre català i occità, però, no posava l'accent o feia èmfasi en la diferència sinó, més aviat, tot el contrari. La frontera lingüística era fàcilment superada tot i les dificultats a l'hora de dominar la llengua poètica vehiculada en occità per part dels trobadors catalans. La indiscutible afinitat entre aquestes dues llengües permet parlar d'un continu catalanooccità, tal i com indiquen Nadal i Prats (1982, 200), més que no pas d'una veritable frontera lingüística.

La consciència de la diferència entre llengües, per tant, alimentava aquest continu literari i era el motor d'aquest intercanvi multilingüe que, lluny de tancar-se portes endins en les dues vessants de les Corberes, fomentava la circulació, conscient i intencionada, de l'occità i el català fora dels seus

estrictes dominis lingüístics i geogràfics.

Cal un apunt més per acabar de comprendre la realitat de la poesia trobadoresca. Endinsar-s'hi comporta entrar dins d'una creació literària. És a dir, un món literari regit per un complex sistema de fórmules i convencions artístiques i estilístiques: un còmput molt estricte de síl·labes que es traduïa en una rima que no permetia res més que la identitat absoluta de sons en la última síl·laba del vers, gèneres perfectament establerts com el plany, la pastorel·la, el sirventès o la cançó de croada, entre d'altres, el lèxic provinent del món feudal i el tema per excel·lència de l'amor cortès, per esmentar-ne només alguns factors.

Al costat d'aquestes convencions literàries existia, com s'ha dit, la intrínseca associació entre la llengua occitana i la poesia trobadoresca. Aquesta convenció literària no és simplement una més del model literari trobadoresc sinó que, molt probablement, es tracta de l'element més fonamental i troncal de la poesia trobadoresca. L'occità no era únicament la llengua poètica vehiculadora del gènere trobadoresc sinó que anava més enllà d'això. Gènere i llengua, en el món trobadoresc, conformaven una realitat indestruïble. La seva associació era profundament implícita: la poesia trobadoresca no podia compondre's en res més que en occità.

Com passa amb qualsevol llenguatge literari l'occità líric era una llengua de cultura (i d'alt nivell) que no s'identificava amb la llengua occitana oral del moment. Aquest és, precisament, un dels motius que porten Ramon Vidal de Besalú a escriure el seu tractat. Per més que els trobadors possessin veu i música a les seves composicions les seves tries lingüístiques naixien de la llengua literària, amb totes les implicacions que això comporta i, amb especial importància, la gran distància amb l'oralitat que exhibeixen les poesies trobadoresques pel gran artifici retòric i lingüístic amb què els autors s'expressaven. De fet, en els segles que ens ocupen, les llengües literàries a Europa eren convencionals, si no és que ho són sempre. L'oposició entre gramàtica o art i ús, és a dir, entre llengua escrita i llengua oral, era notable. Aquest aspecte condiciona profundament la literatura trobadoresca i n'explica, en part, el seu extens i elevat artifici retòric.

Es tracta, a més, d'una llengua que esborra, en general, tot rastre de regionalitat i dialectalisme i que dona l'aparença d'una uniformitat més o menys generalitzada. L'(aparent) uniformitat de la lírica trobadoresca és, per tant, absolutament artificial ja que es tracta del producte d'una voluntat del tot intencionada, la del trobador, que pretén expressar-se dins d'una llengua poètica perfectament establerta i delimitada. Aquesta qüestió es fa més evident si es compara amb els documents no

literaris d'aquesta mateixa època que revelen, com és natural, la procedència geogràfica de l'autor. Martí de Riquer fa veure, però, que l'expressió del dialectalisme o de la varietat regional es pot apreciar en alguns casos. Per bé que no n'és la norma, tampoc es pot qualificar d'excepció. La depuració de regionalitat obeeix a la voluntat d'expressar-se en una llengua poètica que generalitza i s'allunya de la llengua parlada. Tal i com fa Riquer, Zinelli assenyala també la presència de regionalitat en la poesia trobadoresca i ens mostra com, fins i tot, trets dialectals occitans van acabar sent exportats a la poesia trobadoresca escrita en terres catalanes i per autors catalans (vegeu Zinelli, 2012, 114-115).

És comprensible, per tant, que davant d'aquest model literari perfectament establert els trobadors catalans s'hi afegissin i en l'única llengua amb què es podia vehicular, l'occità.

Fins i tot quan la tradició trobadoresca va començar a donar algun indicatiu d'esgotament, a partir del segle XIV, els poetes catalans es mantenen com a hereus directes dels trobadors occitans, i en continuen els temes, gèneres i tries lingüístiques (vegeu Cabré, Martí i Navàs, 2009). El manteniment de la tradició trobadoresca a Catalunya no s'ha d'entendre, doncs, com un anacronisme, sinó tot el contrari: durant més d'un segle a Catalunya perviurà, empeltada amb novetats que venen d'altres tradicions, la voluntat de seguir la tradició poètica dels trobadors, iniciada més de dos segles abans.

Tot i que l'adopció de la llengua occitana com a llengua poètica va ser total des de l'inici dels primers trobadors catalans, els poetes catalans dels segles XIV i XV, hereus dels trobadors catalans i occitans dels segles XII i XIII, van iniciar un lent procés de catalanització de la llengua poètica occitana. Si aquest procés és deliberat i conscient o no és impossible de saber, però és innegable que la distància temporal va allunyar progressivament la llengua poètica de l'occità. Aquest pas ja es pot detectar en les composicions de Jaume i Pere March, com han mostrat Bohigas (1982) i Cabré (1993), que observen la voluntat d'inserir-se i continuar amb la tradició trobadoresca. També detecten, però, que els germans March comencen a perdre el model de referència i, simultàniament, no mostren un domini sòlid de l'occità. Tot això permet que les solucions catalanes emergeixin, progressivament amb més extensió, en la llengua de la lírica.

Així doncs, la distància temporal que separa aquests autors de l'apogeu trobadoresc els fa cometre errors tot i el seu coneixement de la lírica occitana, amb el resultat de catalanitzar les seves poesies. És a dir, i segons Bohigas, l'occità dels poetes catalans del segle XIV incorpora lentament i gradual

solucions pròpies del català que substitueixen les occitanes. Per a Bohigas els poetes catalans del segle XIV i principis del XV escriuen, o pretenen escriure, en occità però cometem “greus catalanismes” que deformen les formes occitanes i, inevitablement, les acosten al català. Segons Bohigas i Cabré, però, podria dir-se amb seguretat que aquest procés no es va dur a terme deliberadament fins l’arribada d’Ausiàs March (1400-1459).

La conseqüència d’aquesta catalanització gradual de l’occità poètic és una llengua híbrida entre el català i l’occità, que perviu al llarg del segle XIV i principis del segle XV. Aquest procés culmina, o s’acaba, en la generació contemporània a Ausiàs March.

3. Una llengua híbrida: la *koiné* trobadoresca en terres catalanes

Com s’ha avançat ja en l’apartat anterior, la llengua poètica de la tradició trobadoresca és una selecció i depuració de la llengua occitana parlada medieval. Com fan notar Riquer (1964) i Zinelli (2012), la llengua poètica trobadoresca és supradialectal: no va ser mai parlada i, pel seu grau d’artificiositat, de formalització i de falta de variabilitat regional o dialectal, s’alça per sobre de la llengua viva del moment. És una llengua que únicament existia i es conreava en i per al pla literari. Com a creació literària es diferencia, intencionadament, de la llengua viva del moment.

La voluntat diferenciadora respecte de l’oralitat queda recollida en el caràcter artificial d’aquesta llengua poètica. Tant la depuració dialectal ja esmentada com la preferència per un alt grau de formalitat i artificiositat donen testimoni d’aquest caràcter. I alhora ho mostra molt clarament, en el cas dels trobadors catalans, l’adopció d’una llengua estrangera, per bé que propera, per a la composició poètica.

Totes aquestes qüestions han portat a autors com Riquer i Zinelli a parlar d’una *koiné* trobadoresca. La llengua trobadoresca occitana, a grans trets, és compartida per tots els àmbits de parla romànica que van produir poesia trobadoresca. La depuració dialectal, així com l’estricta model poètic, permetien i asseguraven que això fos així i que, per tant, autors separats tant per la geografia com per la cronologia componguessin les seves poesies en una llengua més o menys comuna, que tradicionalment s’ha anomenat *koiné* trobadoresca.

L’arribada i l’adopció del model poètic trobadoresc a les terres de parla catalana a l’entorn dels segles XII i XII comporta l’adopció de la *koiné* trobadoresca.

Com ja detectem Riquer, Bohigas o Zinelli, l’occità dels poetes catalans, a partir del segle XIV,

comença a mostrar influències del català. En altres paraules, la llengua materna dels autors comença a infiltrar-se en la *koiné* trobadoresca occitana, avalada per la tradició i regida per la convenció literària.

Els copistes medievals, és un fet sabut i àmpliament estudiat, cometien errors o modificaven els textos que copiaven als manuscrits. És pertinent esmentar, doncs, també que, de la mateixa manera que el català era la llengua materna dels trobadors catalans, també ho era dels copistes. Aquesta qüestió, gens menor en un estudi com el d'aquest TFG, és destacada tant per Bohigas com per Zinelli. En el seu estudi sobre la llengua de Jaume i Pere March, Bohigas (1982) detecta que la *scripta* o la grafia dels còdexs on se'n recullen les poesies (gairebé majoritàriament del segle XV) és essencialment catalana. El resultat d'aquest predomini de solucions catalanes allunya la llengua poètica de les solucions occitanes que imperaven tot just mig segle abans. Aquest fet pot conduir, i tot sovint hi condueix, a la catalanització de la *koiné* poètica occitana.

Sense bons coneixements de gramàtica occitana és perfectament plausible que copistes catalans deixessin traces involuntàries de català en la còpia de poesies escrites, o almenys pretesament escrites, en occità. Aquesta qüestió s'explica, fonamentalment, per la situació de diglòssia funcional en la qual els copistes catalans havien d'operar quan transcrivien obres poètiques. Vegeu Zinelli (2012, 139). El català, com a llengua materna dels copistes, s'infiltrava en l'occità poètic de manera inevitable ja que el bilingüisme perfecte i absolut entre català i occità, oral i escrit, era a l'abast d'una minoria extremadament reduïda de copistes.

La conseqüència d'aquest fet és la que detecta Bohigas: un desfigurament de les formes occitanes en favor de la seva catalanització. De fet, com fa notar Cabré sobre l'estudi de Bohigas, la llengua poètica de Pere March presenta un nombre considerable d'influències, canvis i variacions fruit de les mans copistes que van treballar en la còpia de les obres d'aquest autor en el cançoner Estanislau-Aguiló, tal i com indica Cabré (1993, 99). La qüestió dels errors de còpia comesos per part de copistes catalans en la transcripció de poesies escrites en la *koiné* trobadoresca occitana es suma i contribueix al procés de catalanització d'aquesta en terres catalanes.

El procés de catalanització de de la *koiné* trobadoresca occitana va ser un procés lent i gradual que es va estendre al llarg de tot el segle XIV fins a principis del XV. El grau de catalanització dels poetes d'aquest període és, tanmateix, molt variable. Dos factors hi són especialment rellevants: la cronologia i l'autor. Durant aquest període el grau de puresa occitana (o catalana) de la llengua poètica varia en gran mesura. La convivència simultània d'aquestes dues llengües és, però, evident i

és el que ha portat, ja des de fa dècades, a qualificar la llengua poètica dels trobadors catalans d'aquest període d'híbrida entre català i occità. La *koiné* occitana canvia al segle XIV, com ha estudiat Zinelli (2012), i els poetes catalans també semblen compartir el canvi on s'hi mostra, al seu torn, un evident procés de catalanització gradual. És el que Riquer (1951, 140) ha anomenat un "procés simultani de catalanització i desprovençalització del vehicle lingüístic emprat per la poesia".

Aquesta fesomia híbrida és observable també al segle XIV, com a fet generalitzat, en la llengua poètica. Com assenyala Riquer (1951), és present en la immensa majoria dels poetes catalans d'aquest període, almenys els lingüísticament estudiats.

Per bé que que l'adopció de l'occità com a llengua poètica es tracta d'una decisió perfectament conscient per part dels trobadors catalans, la deriva lingüística del segle XIV és gradual i culmina en la generació d'Ausiàs March, al segon quart del segle XV.

És més, la catalanització de la llengua poètica és també un fenomen individual, únic per cada autor i copista i originat en les seves circumstàncies i contextos propis. És molt possible que, tot i les restriccions que imposaven les normes dels jocs florals, el grau de fidelitat a la *koiné* poètica occitana del XIV fos més aviat subjectiva i que, en darrera instància, depenia de cada autor (o copista). Ara bé, un mapa més general mostra com, en moment diferents i en graus diferents, tots els autors i copistes van en la mateixa direcció.

Bohigas, en l'estudi de l'obra de Jaume i Pere March (així com Cabré en l'estudi de l'obra de Pere March), adverteix precisament sobre aquesta qüestió. Autors com els germans March, a cavall dels segles XIV i XV, presenten una llengua poètica que impossibilita una separació rigorosa de trets occitanitzants i trets catalanitzants. Les dues llengües es troben, vertaderament, foses en un híbrid poètic. Al seu torn aquest híbrid poètic evoluciona, no només en el conjunt de la cronologia dels segles XIV i XV, sinó en el context d'un mateix autor. Bohigas ho fa explícit en relació a l'obra d'aquests dos autors ja que la puresa catalana i/o occitana varia en funció dels diversos manuscrits on és recollida l'obra dels germans March. Vegeu Bohigas (1982, 153). Qüestions com aquesta mostren, per tant, la dificultat a l'hora no només de determinar l'evolució del grau de catalanització de la *koiné* trobadoresca occitana al llarg dels segles XIV i XV sinó, també, el grau amb què apareix en cada autor individual i en el conjunt de la seva producció poètica³.

---

3 Vegeu les taules comparatives que Martí de Riquer elabora en relació a la llengua de Guillem de Madsdovelles, Joan Berenguer de Masdovelles i Andreu Febrer en Riquer, M de. (1951). *Andreu Febrer: Poesies*. Editorial Barcino, pàgines 146-148.

Bohigas i Cabré conclouen, per tant, que autors com Pere i Jaume March no trenquen amb la tradició lingüística dels trobadors però, en la seva època (a partir de la segona meitat del segle XIV), ja es mostra afeblida, fet que explica la convivència, sovint amb un caràcter aleatori, de formes catalanes i occitanes. En l'època d'aquests dos poetes es pot concloure amb certa seguretat, per tant, que la tradició trobadoresca vehiculada en occità comença a perdre vitalitat en l'àmbit catalanoparlant o, en altres paraules, els autors d'aquest període comencen a escindir-se de l'antiga tradició poètica originada en l'àmbit occità.

En aquest sentit evolutiu, Riquer (1951) destaca, especialment, l'ús de termes i mots de procedència occitana que ja en els temps dels germans March o Andreu Febrer (1375 – 1440) es mostren del tot arcaïtzants i absolutament estrangers pels trobadors catalans d'aquest període.

Les interferències entre català i occità són àmpliament tractades per Zinelli (2012). L'origen de la interferència catalana en l'occità poètic, com assenyala Zinelli, es pot explicar a partir de la sobreposició dels sistemes escrits d'aquestes dues llengües. Segons Riquer (1951, 140-141), les primeres mostres d'interferència catalana en trobadors catalans són ja apreciables en Guillem de Berguedà (1138-1198) i Ponç de la Guàrdia (1154?-1188?). El contacte entre els sistemes escrits d'aquestes dues llengües, doncs, origina una sèrie d'interferències que afecten tots els àmbits lingüístics. Com assenyala Zinelli, les interferències són gràfiques i ortogràfiques, fonològiques, morfològiques (Zinelli les anomena “morfemàtiques”) i, finalment, també en qüestions estrictament pertinents de la composició poètica, com ho és la possible interferència catalana que es produeix en la posició de rima.

La similitud entre totes dues llengües explica que l'exportació de trets lingüístics de la llengua materna dels poetes (i copistes) s'estengui a tots els àmbits de la llengua sobre la que actuen, l'occità. No es tracta únicament del transferiment de solucions ortogràfiques pròpies del sistema escrit català al sistema escrit occità sinó que, degut a la proximitat existent entre aquestes dues llengües romàniques, el català interfereix en aspectes tan complexos com la fonètica (amb la corresponent representació gràfica) o la morfologia verbal de la *koiné* occitana. D'aquestes qüestions, entre d'altres, se'n podran observar nombrosos exemples en les pàgines següents.

La interferència catalana sobre el sistema escrit és el que, segons Zinelli, acaba concretant-se durant el segle XIV i fins la primera meitat del XV en una nova *koiné*, pròpia de l'àmbit de la llengua catalana, vehiculada per un híbrid lingüístic catalano-occità.

De la mateixa manera que la *koiné* trobadoresca pròpiament occitana es va anar perdent, la *koiné* híbrida també va arribar a la seva fi amb els poetes de la generació d'Ausiàs March, en què la poesia ja s'escriu inequívocament i exclusivament en català (amb alguna petita excepció arcaïtzant, com veurem). Els anys de March, doncs, representen el final de la convivència lingüística entre català i occità en l'àmbit de la poesia i suposa el que Zinelli anomena un "Code Switch", és a dir, el pas de l'híbrid catalano-occità com a llengua poètica a un nou sistema per vehicular-la, ara ja el català.

4. Els autors i poesies estudiats

Com s'ha comentat en els apartats anteriors, la noció de la catalanització de la llengua poètica al llarg dels segles XIV i XV és comunament acceptada i sostinguda des de fa dècades. El grau d'aquesta catalanització, especialment en el detall dels fenòmens lingüístics implicats, no han estat encara, malauradament, objecte d'estudis profunds. El únics existents són els anteriorment esmentats: els de Riquer (1951), Bohigas (1982), Cabré (1993) i Pujol (1994).

Per aquest motiu, l'objectiu d'aquest treball és determinar, en la mesura del que sigui possible, el grau de catalanització i/o occitanització de la llengua poètica d'alguns poetes catalans d'aquest període. Per dur a terme aquesta anàlisi i obtenir-ne resultats el màxim de significatius, s'han escollit deu poesies de deu autors diferents que cobreixen tota la geografia d'àmbit català i la cronologia completa dels segles XIV i XV. Tot i això es tracta d'una mostra insignificant en comparació al total de la producció poètica durant aquests segles. S'espera, però, que la mostra de poesies escollida, i especialment la selecció de trets lingüístics que s'hi ha observat, permeti de plantejar un mapa, a grans trets, de l'evolució i del procés de catalanització de la *koiné* híbrida en les nostres terres i durant el període estudiat.

Abans de passar a l'estudi lingüístic de les poesies escollides es voldria comentar, encara que sigui breument, els autors que les van compondre. Són els següents:³

1. JAUME II D'ARAGÓ: Jaume II d'Aragó, fill de Pere II el Gran, va néixer a València l'any 1267. Amb la mort del seu pare l'any 1285 va heretar el regne de Sicília als 18 anys, en el qual va regnar fins 1291 quan, en morir el seu germà Alfons, va retornar per coronar-se com a rei d'Aragó.

---

³ No s'ha elaborat una bibliografia exhaustiva per a cadascun d'aquests autors. Com que per a aquest treball manllevem l'edició del RIALC, en la referència de cada poesia en concret remetrem a la font de l'edició crítica.

Va morir l'any 1327.

L'etapa vital de Jaume II que afecta aquest estudi és l'estada a Sicília com a monarca, durant els quals el jove rei va desenvolupar una gran afició per la poesia. Així o il·lustra el testimoni de Jofre de Foixà: “del noble e alt senyor En Jacme, per la gràcia de Déu rey de Sicília, que en trobar pensa e s'adelita grantment” (vegeu Riquer, 1964, 171-172). Jofre de Foixà, esmentat anteriorment per ser l'autor de les famoses *Regles de trobar* a finals del segle XIII, escriu aquest tractat de gramàtica i poètica precisament com a encàrrec de Jaume II en la seva estada a Sicília.

Durant el regnat a Sicília Jaume II és autor d'una única dansa de caràcter religiós. Arnau de Vilanova, l'any 1305, va escriure un comentari en llatí, estrofa per estrofa, de la composició poètica del rei. Tot indica, per tant, que la dansa s'ha de datar poc abans de 1305. Aquesta dansa és aquí estudiada i és *Mayre de Deu e fylha* (Rao de 84bis.1).

Jaume II d'Aragó és l'autor més antic estudiat en aquest treball. A la seva composició poètica s'hi observen una sèrie d'elements que el diferencien de la resta d'autors i poesies estudiades, perquè reflecteix un grau d'occitanització superior a la majoria de la resta d'autors estudiats, tots ells posteriors cronològicament.

Com a autor antic, nascut a la segona meitat del segle XIII, es mostra més proper la *koiné* trobadoresca tant pel que fa a qüestions gràfiques com morfològiques i lèxiques. És per aquesta raó que l'hem situat com a primer objecte d'estudi d'aquest treball.

2. CAPELLÀ DE BOLQUERA: de nom real desconegut, aquest autor de la primera meitat del segle XIV és conegut per aquest sobrenom que sembla indicar que ocupava la rectoria de la localitat de Bolquera a l'Alta Cerdanya.

Són precisament la cronologia i la procedència septentrional els motius principals que han dut a incloure aquest poeta, del qual s'analitza el vers *Li fayt Dieu son escur* (Rao 20.2). Es tracta d'una de les tres poesies d'aquest autor recollides en el Cançoneret de Ripoll i és la tradicionalment més celebrada.

3. GILABERT DE PRÒIXIDA: (? – 1405). El cavaller i noble valencià Gilabert de Pròixida és autor de vint-i-una poesies amoroses, totes elles recollides en el primer volum del cançoner Vega-Aguiló. Riquer (1954, 29-35) destaca en la llengua de Pròixida un grau de catalanització menor respecte altres poetes de la seva època. Precisament per aquest motiu ha estat escollit per aquest treball, per posar en contrast la llengua altament occitanitzant d'aquest autor amb la d'altres poetes contemporanis que mostren un grau de catalanització poètica més elevat. Riquer adverteix, però, que podria tractar-se de l'hàbit occitanitzant del copista que s'encarregà del cançoner Vega-Aguiló.

Nosaltres aventurem que també podria ser un efecte gràfic del model de la secció de Pròixida al cançoner Vega-Aguiló, en el sentit que conservava millor les grafies originals que altres copistes que eren a les fonts d'altres seccions del cançoner. De Pròixida hem inclòs *Fort me display cant no vey* (Rao 139.13).

4. PERE MARCH (1336/38 – 1413). Autor d'àmbit valencià i pare d'Ausiàs March. Ha estat escollit com a objecte d'estudi d'aquest treball per diversos motius. El primer és precisament que la comparació amb la poesia del seu fill Ausiàs permet comprovar l'evolució que es produeix en una sola generació (també poètica) de la llengua poètica en terres de parla catalana. El segon és que permet observar el grau de catalanització de la llengua poètica dels autors d'origen valencià al pas del XIV al XV. Finalment, i no sense menys importància, el seu exemple és important perquè tenim l'estudi previ sobre la seva llengua de Pere Bohigas (1982), així com del seu germà Jaume March (1335-1410). Com que és un dels pocs estudis sobre la llengua poètica dels segles XIV i XV, les observacions de Bohigas tenen un valor inestimable per a l'elaboració d'aquest treball. La poesia estudiada de Pere March en aquest treball és la de Rao 96. 3, *Al punt c'om naix comensa de morir*.

5. JORDI DE SANT JORDI (1395/1400 – 1424). El poeta valencià Jordi de Sant Jordi, militar i cortesà d'Alfons el Magànim, és considerat com un dels poetes més notables abans d'Ausiàs March. Una de les poesies més celebrades d'aquest autor és *Deserts d'amichs, de bens e de senyor* (Rao 164.5), coneguda també amb el títol de *Presoner*. Sant Jordi hi reflecteix una experiència personal de maig de 1423 quan, a Nàpols, va ser empresonat per les forces de Francesco Sforza al costat d'un nombrós contingent de grans senyors catalans, aragonesos i valencians. L'elecció d'aquesta poesia no es deu només a la seva qualitat sinó que també permet observar els trets lingüístics presents en un autor valencià del primer quart del segle XV, justament de la generació immediatament precedent a Ausiàs March.

6. FRANCESC DE LA VIA (1380 – 1445). El gironí Francesc de la Via pertanyia a una família rica del patriciat urbà i va tenir diverses responsabilitats en el govern de la ciutat. Pel que fa a la seva obra literària han arribat fins als nostres dies dues cançons, una cobla, una prosa breu i tres poemes narratius. L'obra de Francesc de la Via revela un bon coneixement dels trobadors anteriors. És un quasi contemporani d'Ausiàs March, motiu pel qual ha estat escollit en aquest treball ja que permet comparar la llengua poètica de dos autors contemporanis geogràficament molt allunyats en el conjunt de l'àmbit de la llengua catalana. La poesia aquí estudiada és *Si com l'enfant quant aprent de perlar* (Rao 192.6).

7. AUSIÀS MARCH (1397/1400 – 1459) El valencià Ausiàs March, fill del ja esmentat Pere March, és considerat com un dels més grans poetes de la història de la literatura catalana. Ha estat escollit com a objecte d'estudi d'aquest treball per un motiu fonamental. Com ja s'ha anat avançant Ausiàs March és considerat com el primer poeta d'àmbit català en abandonar de manera definitiva l'occità com a llengua poètica en favor del català. S'ha fet veure també que tot i aquesta consideració va ser, de fet, durant el regnat de Joan I d'Aragó i Violant de Bar, en l'última dècada del segle XIV, en la que va iniciar-se la catalanització de la llengua poètica. Tot i ser lleugerament posterior al regnat de Joan I la puresa del català amb el que Ausiàs March va compondre les seves poesies el converteixen en un testimoni molt valuós pels objectius plantejats en aquest treball. La poesia d'Ausiàs March estudiada en aquest treball és la de Rao 94.32, *Ffantasiant, Amor a mi descobre*, pertanyent al cicle de *Llir entre cards*.

8. PERE TORROELLA. Es desconeix amb exactitud la data de naixement de Pere Torroella. Tot i això, com afirma Francisco Rodríguez Risquete (2011) en el seu estudi de l'obra completa d'aquest autor, el més probable es que nasqués a la Bisbal d'Empordà entre 1420 i 1425. Cavaller i senyor del castell d'Empúries, va viure fins al 1492. Autor de producció literària també en castellà, aquest treball estudia la poesia *Enamorats, los qui per ben amar* (Rao 180.11). Rodríguez Risquete (2011, 112-115) qualifica la llengua poètica catalana de Pere Torroella com de català pur, desproveït de trets occitanitzants. Afegida a aquesta qüestió, els altres grans motius que han portat a seleccionar Torroella en aquest treball són la seva cronologia lleugerament posterior a Ausiàs March i la seva procedència empordanesa.

9. JOAN BERENGUER DE MASDOVELLES (? – 1476). Com fa notar Riquer (1964, 504-505), Joan Berenguer de Masdovelles, pertanyent a un notable llinatge tarragoní, és autor d'una extensíssima obra. Han arribat fins als nostres dies unes 180 poesies d'aquest autor. La seva procedència tarragonina (l'Arboç) és el motiu principal per l'elecció com a objecte d'estudi en aquest treball, així com la seva cronologia, que permet observar el panorama poètic català fins al tercer quart del XV. També és rellevant per aquest treball la taula comparativa que Riquer estableix entre la llengua poètica d'aquest autor amb la del seu oncle Guillem de Masdovelles (segle XIV) i Andreu Febrer (1375/80 — 1437/44)⁵. La poesia de Joan Berenguer de Masdovelles aquí estudiada és *Perdut he*

---

5 Vegeu, novament, les taules comparatives que Martí de Riquer elabora en relació a la llengua de Guillem de Masdovelles, Joan Berenguer de Masdovelles i Andreu Febrer en Riquer, M de. (1951). *Andreu Febrer: Poesies*. Editorial Barcino, pàgines 146-148.

pler, deport, solas he riure (Rao 103.118).

10. RAMON BOTER. Poeta barceloní del segle XV, del qual es desconeixen les dates exactes del seu naixement i mort. De les set poesies conservades d'aquest autor, tots en la línia d'imitació d'Ausiàs March, estudiarem, *Dos grans contrasts son bolcats en ma pensa* (Rao 26bis.1). Ha estat escollit com a objecte d'estudi d'aquest treball per la seva procedència barcelonina així com la seva cronologia emmarcada per complet en el segle XV.

5. Anàlisi de la llengua de les poesies estudiades

El model per a l'anàlisi lingüística de les poesies estudiades és, a grans trets, el que utilitza Bohigas (1982) en l'estudi de la llengua de Jaume i Pere March. En l'organització de les dades hem considerat més oportú seguir l'estructura de Paden (1998). Paden inclou el vers sencer on s'observa el fenomen lingüístic detectat, i no únicament la paraula afectada. Això permet contextualitzar i apreciar millor les diverses qüestions que seran tractades a continuació. Els exemples de les poesies estudiades es presenten en ordre cronològic aproximat, per poder resseguir més fidelment els possibles canvis i evolucions de cada fenomen lingüístic.

Finalment, abans de passar a l'estudi lingüístic pròpiament, voldriem mencionar que en aquest treball s'ha fet èmfasi en les qüestions ortogràfiques, fonètiques, de morfologia verbal (concretament les relatives al present d'indicatiu i al gerundi) i sobre morfologia nominal. L'estudi s'ha realitzat amb la màxima atenció i detall possibles, però, en cas que n'hi hagin, demanem excuses pels possibles errors o omissions.

5.1 Grafia

Pel que fa a les qüestions gràfiques en les poesies estudiades s'observa un fet generalitzat, ja detectat per Bohigas (1982), l'ús progressiu de grafies catalanes. De fet, Bohigas ja apunta que les solucions gràfiques dels còdexs on es recull l'obra poètica dels germans March és catalana. Zinelli (2012) coincideix en aquesta apreciació, però hi afegeix un matis: més que tractar-se d'una grafia catalana, Zinelli apunta cap a progressiva una "invasió" de l'ortografia catalana en la grafia occitana tradicional.

En el contacte entre aquestes dues tradicions gràfiques, com observen Bohigas i Zinelli, la balança es decanta clarament cap a la banda catalana. Zinelli destaca una sèrie d'elements o interferències gràfiques (alguns amb certes implicacions fonètiques) que considera com a més representatius.

Aquestes interferències tenen el seu origen en eleccions estilístiques, per part del trobadors catalans, de trets provinents de la llengua poètica de partida, l'occità. Aquestes eleccions estilístiques i occitanitzants es tradueixen en el manteniment d'alguns trets d'aquesta llengua amb funcions estilístiques en la llengua poètica dels trobadors catalans. Algunes d'aquestes interferències i elements gràfics destacats per Zinelli també observats en les poesies estudiades són els següents:

1. **El dígraf ll per representar el fonema aproximant lateral palatal sonor [ʎ]:** pel que fa a la l palatal l'elecció del dígraf ll català en favor del dígraf lh occità és absolutament generalitzada en les poesies estudiades. Algunes exemples són els següents:

a) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 21: que, remiran sa carn bella e grassa

b) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 10: car l'ull empren lo fayt ardidamen

Vers 20: be degrets far per vos fos delliurats;

c) Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 9: Ma carn no sent aquell desig sensible,

Vers 38: e no y acull maculada pensa,

d) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers 19: es tant comu a donas e donzelles

Vers 21: dubtant los mals, als bons tanquen orrelles.

e) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:

Vers 28: e d'obstinat esmena sa fallida;

Vers 30: com l'ou de vos fa cara riallosa,

La representació gràfica del fonema aproximant lateral palatal sonor [ʎ] amb la grafia occitana lh resulta força més escassa. Únicament s'observa en Gilabert de Pròixida i en l'autor estudiat més antic, Jaume II d'Aragó. Com ja s'avançava en l'apartat anterior l'antiguitat cronològica de Jaume II molt probablement expliqui aquest apropament ortogràfic cap a l'occità.

En el cas de les poesies de Gilabert de Pròixida recollides en el cançoner Vega-Aguiló⁶ el dígraf occità *lh* és habitual en el conjunt de la seva obra poètica. Es pot observar en poesies no objecte d'aquest treball. Alguns exemples poden ser observats en el vers 8 de Rao 139.14, *Lo cor e-lhs huelhs m'an lo cor[s] ...: dona, que-n mor lo vostre cavalher.*; en el versos 17 i 24 de Rao 139.16, *Mals perladors vulh ...: Be-m marvelh com no-s volen ardir / qu'elhs m'auciuran o-ls dare panetença.*; i, finalment, també en Rao 139.19, *Pus que vos play, dompna, que res ...*, en el vers 10: *Mas com l'om folh qui d'alquimia cura.*

El exemples detectats en les poesies estudiades de la representació de [ʎ] amb la grafia occitana *lh* són els següents:

a) Rao 84bis.1. Jaume II d'Aragó, *Mayre de Deu e fylha*:

Vers 1: Mayre de Deu e fylha,

Vers 5: Perylhan vay en l'onda

Vers 38: de peccat, que·ns exylha.

b) Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me desplay...*:

Vers 30: pus belha que nulha re,

Vers 36: si no la vey dels huelhs rire.

En relació als dígrafs *ll* i *lh* es pot concloure que, en els autors i poesies estudiades, domina l'ortografia catalana per sobre de l'occitana. Jaume II d'Aragó, nascut a la segona meitat del segle XIII i mort al primer quart del XIV, presenta solucions occitanes, fet que molt probablement es degui a una major proximitat cronològica a la *koiné* i al model poètic trobadoresc.⁶ La resta d'autors estudiats, posteriors a Jaume II, mostren, des de mitjans del segle XIV, l'adopció de la grafia catalana. El cas de Gilabert de Pròixida és interessant perquè és un dels únics autors copiats al cançoner VeAg que usa de la grafia occitana *lh* amb una certa sistematicitat. Com ja hem apuntat, a banda de possibles gustos personals de Pròixida, és possible que la font d'aquesta secció del cançoner respectés molt les grafies originals de l'autor i es va copiar sense passar-la pel filtre gràfic

---

⁶ Vegeu, per al cançoner VeAg, Alberni, A. (2006). «Intavulare». *Tavole de canzioneri romanzi. I. Canzioneri provenzali. II. Barcelona, Biblioteca de Catalunya (VeAg) 7 e 8*. Mucchi Editore, així com Bohigas, P. (1982). *Aportació a l'estudi de la literatura catalana*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

⁶ Cal tenir en compte que l'únic testimoni que transmet aquesta poesia de Jaume II és un manuscrit d'obres d'Arnau de Vilanova (Ciutat del Vaticà, Biblioteca Apostòlica Vaticana, Vat. Lat., 3824). Vilanova va escriure un comentari en prosa llatina de la poesia. El còdex es va copiar el 1307 a Montpeller i anava destinat a la cort papal. Per tant, l'entorn de còpia és occità i devia estar més inclinat a conservar les grafies occitanes que possiblement tenia l'occità de Jaume II. Per la manuscrit, vegeu Perarnau, J. (2008) Noves dades sobre manuscrits 'espirituals' d'Arnau de Vilanova. *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 27, 351-424.

del català. En l'estudi que estem emprenent ja hem apuntat que és difícil distingir entre solucions gràfiques dels testimonis i solucions gràfiques dels autors. Potser això ens permet d'apuntar que el copista era més respectuós del que ens pensem amb la vesta gràfica de les seves fonts (vegeu Alborni, 2006). Ara bé, contemporanis a Pròixida com Pere March es decanten plenament ja pel dígraf català *ll*. I, de fet, la presència de *lh* no és absoluta en el conjunt de la seva obra. En el vers 6 de Rao 139.17 i en el vers 12 de Rao 139.19, així com en Martí de Riquer (1954), per exemple, s'observa respectivament: *mas sol amar la plus bella que sia*; i *e quant plus va, plus despen follejan*. Com en altres casos d'aquest estudi, només podem apuntar tendències i costa trobar punts fermes.

2. **El dígraf *ny* per representar el fonema nasal palatal sonor [ɲ]**. Aquesta solució és generalitzada en les poesies estudiades, allunyant-se del dígraf *nh* occità. Alguns exemples detectats són els següents:

- a) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
Vers 11: fforça ne **giny**, rictat ne **senyoria**,
- b) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:
Vers 2: en estrany loch y en stranya contrada,
Vers 18: per mon **senyor**, servint tant com podia,
- c) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:
Vers 37: qu'en ben amar no contrasta ne **feny**;
Vers 67: mes de tals mots hun destre tursimany,
- d) Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:
Vers 27: e **menyspreants** la gloria mundana,
- e) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:
Vers 73: Gracie y **seny**, si home us pot amar,

Només en el cas de la dansa de Jaume II d'Aragó, i per les raons ja explicades en l'apartat anterior, hi apareix el dígraf occità per representar el fonema [ɲ].

a) 1. Rao 84bis.1. Jaume II d'Aragó, *Mayre de Deu e fylha*::

Vers 29: tant que negu no·y punha

El dígraf *ny*, ja observat en Pere March i en tots els autors posteriors a aquest, apareix absolutament estès en la poesia catalana dels segles XIV i XV i, en aquest cas, Pròixida no n'és tampoc excepció, com es pot observar en la ja esmentada Rao 139.19, en el vers 16: *cuydan qu'aman merce atenyaria*;

3. **Representació de la fricativa palatal sorda [ʃ]**. En estudiar la representació gràfica d'aquest fonema dues observacions són necessàries. En primer lloc, com ja fa notar Zinelli (2012), hi ha una clara preferència en els autors catalans dels segles XIV i XV per representar el fonema [ʃ] amb la grafia catalana *ix* o *x*. Els autors catalans d'aquest període, doncs, abandonen generalment la representació occitana de *ch*, especialment estesa en occità davant del fonema [a] i en posició inicial de mot (com és el cas de *chantar*), tot i que en occità aquest dígraf tendeix a representar més aviat el so africacat palatal sord [tʃ]. En català, però, alternen les solucions palatals amb no palatals del fonema sibilant davant d'[a] (*cantar/chantar*).

Com fa veure Zinelli, fins i tot abans de la catalanització de la llengua poètica occitana en terres catalanes, els trobadors de la nostra banda de les Corberes no adoptaven, en aquest context, ni la grafia ni la fonètica occitana. En els contextos occitans com *chantar*, pronunciat [tʃ], els trobadors catalans reflectien una pronúncia i una grafia més catalanes i escrivien *xantar* o *xascus*, que reflectia la pronúncia [ʃ]. Aquesta grafia també es pot localitzar, i és una pista més d'una tendència pròpia d'aquest autor, en Gilabert de Pròixida. En els versos 5 i 8 de Rao 136.16 hi llegim: *on, si xascus los fes ten gran valença / molt xastiatz demandan penetença*. Aquest fet demostra que tot i la voluntat d'inserir-se i adoptar la *koiné* trobadoresca occitana, així com la seva pronúncia, la consciència d'una fonètica catalana, diferent a l'occitana, era present en els trobadors catalans i tenia traducció en qüestions gràfiques i ortogràfiques.

En el període estudiat, amb la influència occitana minvant, en posició inicial i davant d'[a], els trobadors catalans opten per representar ortogràficament la pronúncia catalana natural, és a dir, amb la grafia *c* pel fonema [k], com és el cas de Pere March en Rao 96.3, *Al punt c'om naix...*, vers 14: *e no y te prou castell, mur ne fossat*. Es mostra així, doncs, l'abandonament de formes com *xantar* i *xascus*.

En segon lloc l'altra qüestió que esmentar és que el fonema [ʃ], en els contextos de posició interna o final de paraula, és representat o bé amb *x* o bé amb el dígraf *ix*. La vacil·lació en la representació de [ʃ] és molt notable. Alguns exemples d'aquesta qüestió són els següents:

- a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:
 Vers 30: e no m'en pux defendre.
- b) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
 Vers 1: Al punt c'om naix comensa de morir,
 Vers 2: e morin creix, e crexen mor tot dia,
 Vers 6: tan c'axi vay al terme ordenat
 Vers 17: Be sabem tots que ych havem az exir
- c) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:
 Vers 2: que no l'anten mas cella qui·ll nodreix,
 Vers 3: que·ls mots escurs de sa lengua coneix
 Vers 18: e conexets de que·n part la dolor
 Vers 22: com dir no us pux ço d'on vau suspiran,
- d) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:
 Vers 32: de que langueix ma virtut e ma força.
 Vers 34: que·m puixe dar en valor d'una scorça,
- e) Rao 103.118. Joan Berenguer de Masdovelles, *Perdut he pler, deport, ...*:
 Vers 32: de que langueix ma virtut e ma força.
 Vers 34: que·m puixe dar en valor d'una scorça,

4. **La representació del fonema [tʃ̞].** En relació a aquest fonema s'observa el domini del dígraf català *ig*. Es veia en l'apartat anterior que l'abandó del dígraf *ch* occità per representar el so [tʃ̞] era ja absolutament normalitzat en l'època i els autors estudiats. És per aquest motiu, per tant, que observem el predomini de l'ortografia catalana en aquest cas. Alguns exemples són:

- a) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
 Vers 7: ab dol, ab gauig, ab mal, ab sanitat,
- b) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:
 Vers 15: rayso me fuigs, ardimen e sciència,

Vers 19: qui·m tol tot **guaig** e·m dona gran tristor,

c) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 3: lony de tot be, fart d'**enuig** e tristor,

d) Rao 103.118. Joan Berenguer de Masdovelles, *Perdut he pler, deport, ...*:

Vers 39: car **desig** gran ves vos me feu arrar,

Vers 41: Dona de mi: ffeu que mon **desig** senta

e) Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 22: de **leigs desigs** qui ab los bons s'enbolquen.

Vers 23: Castic no·m cal, puy de **assaig** no·m tempten;

En el vers 6 de Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...* s'hi pot observar una excepció en la representació de [tʃ̃]: *on vau cutxos mos secrets descobrir*. Això és degut a que, a diferència de la resta d'exemples mostrats, on el fonema [tʃ̃] s'observa en posició final de mot (l'aparició de la marca de plural -s no influeix en cap mesura ni en la pronúncia ni en la grafia), en aquest cas concret la posició en el mot del fonema és interna. Aquest fet es tradueix en la representació gràfica [tʃ̃] de mitjançant -tx- i no -ig-.

Els exemples oferts permeten concloure, en el cas de la representació gràfica de [tʃ̃], una adopció total de l'ortografia catalana en favor de l'occitana i, per tant, un clar allunyament de la *koiné* trobadoresca vehiculada en occità.

5. **L'ús del dígraf ch.** S'observa de manera generalitzada en les poesies analitzades l'ús del dígraf *ch*, propi del català medieval, per representar el fonema consonant velar oclusiu [k] en posició final de mot. Alguns exemples observats el són els següents:

a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers 8: mas ses Deu **pauch** val cura;

Vers 11: e no **pusch** los mal dur:

b) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 36: si **donchs** no·m val vostre cors gracios,

Vers 38: tant es en me lo **foch** d'amor ences.

c) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 1: Deserts d'amichs, de bens e de senyor,

Vers 17: Car **prech** conort de com suy presoner

d) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers 52: O Deu, per que vol**ch** tall abusio

Vers 87: **prech** Deu c'absent

e) Rao 103.118. Joan Berenguer de Masdovelles, *Perdut he pler, deport,...*:

Vers 3: e vis**ch** panssiu, trist he ffort conguoxos,

Vers 16: qu'ab vos null temps partes**cha** covinença.

Vers 22: que gens no·m pus**ch** un pas de vos partir,

Vers 35: e us ssop**lich** molt que sia retengut,

Per contra als exemples anteriors s'observen molts pocs casos de l'ús del dígraf *ch* en posició interna de paraula per representar el mateix fonema [k]. De fet, ho veiem únicament en Pere March, en Rao 96.3., *Al punt c'om naix...*, en el vers 26: *com som tots fayts d'avol mer**chan**teria* i, altra vegada, en l'autor i la poesia més antics: Jaume II d'Aragó, Rao 84bis.1., *Mayre de Deu efylha*, en els versos 15 i 18: *Nau, leyn, vexel o bar**cha**, / que signifiquet l'ar**cha**.*

En la poesia de Jaume II d'Aragó també s'hi observa l'únic cas d'un dígraf *ch* que no representa el fonema consonant oclusiu velar sord [k] sinó el so africacat palatal sord [tʃ], del que ja s'ha parlat en el punt anterior en el que es discutia la representació gràfica de [ʃ]. Aquest és el de *nauchier*, en el vers 7: *e·l nauchier no·s n'a cura*. S'hi pot observar que, per contra del que és més habitual en l'occità escrit del període estudiat, no ens trobem amb la representació gràfica de [tʃ] en posició inicial de mot i davant d'[a] sinó en posició interna de mot i davant d'[i].

Remarquem que la marca de plural *-s* no influeix en cap mesura en la grafia del dígraf. S'observen, així, casos com el del vers 16 de Rao 20.2., Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...: richs de moneda grossa*, o el dels versos 17 i 23 de Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...: Donchs pus vesetz suy per vos turmentats / e donchs, mos guais e ma dolça 'sperança*, .

Dels fets observats se'n pot extreure que l'ús del dígraf *ch* per representar el fonema [k] en posició final de paraula estava absolutament estès en els segles XIV i XV.

Finalment, en relació al dígraf *ch*, hem de mencionar que és habitual la seva aparició en la

desinència velar *-c*, pròpiament catalana, en la primera persona singular del present d'indicatiu de verbs de la segona conjugació, qüestió que serà tractada en l'apartat corresponent, més endavant, de morfologia verbal.

6. **Les grafies *s* i *z*.** Aquestes dues grafies s'alternen per al fonema africacat alveolar sibilant sord [ʦ]. Per contra del que observa Zinelli (2012) al Cançoner Vega-Aguiló, en les poesies observades preval la solució catalana *ts* enfront de l'occitana *tz*.

El dígraf *tz* apareix, efectivament, molt sovint en les poesies estudiades però ho fa en un context molt determinat i amb implicacions fonètiques: es tracta de la desinència verbal occitana per la segona persona plural del present d'indicatiu. Un exemple és el del vers 62 de Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...: valetz per conexença* o en Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*, en el vers 67: *que ditz: «Er fos eu un bover stat.* Es tracta, en els dos casos, de subjectes de segona persona de plural del present d'indicatiu. Aquesta qüestió es tractarà més endavant en l'apartat corresponent de morfologia verbal.

En la resta de contextos, fora de la desinència verbal occitana per la segona persona plural del present d'indicatiu, no s'observa en cap cas el dígraf *tz* per representar el fonema [ʦ]. L'opció catalana *ts* preval absolutament. Alguns exemples són:

a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...:*

Vers 33: per mos pecats mal pren,

Vers 36: qu'El deu justs precis entendre.

Vers 63: als morts e als vivens

b) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...:*

Vers 16: car tots em huns e forjats d'una massa.

Vers 24: als fayts del mon, que per null temps no's lassa.

Vers 37: mas, com a porch qui jats en la gran bassa

c) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...:*

Vers 3: que ls mots escurs de sa lengua coneix

Vers 6: on vau cutxos mos secrets descobrir,

Vers 14: e quant suy lla, eu suy ten turmentats,

- d) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs*,...:
 Vers 25: Tots aquests mals no·m son res de soffrir
- e) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui*...:
 Vers 1: Enamorats, los qui per ben amar
 Vers 57: ab que·ls devots
 Vers 73: suplich no gens a mos gests doneu fe

El conjunt de totes les qüestions ortogràfiques anteriorment esmentades permet d'entreveure que al llarg dels segles XIV i XV ja s'està consolidant una tendència generalitzada a l'abandó de les formes gràfiques pròpiament occitanes en favor de les catalanes. En els autors més antics, com és el cas de Jaume II, s'hi pot observar un major apropament a la grafia occitana que és, però, substituïda en termes generals per la grafia catalana per la resta d'autors posteriors. Si Jaume II utilitza els dígrafs *lh* i *nh*, com s'ha pogut comprovar, els autors immediatament posteriors com el Capellà de Bolquera o Pere March mostren una desaparició total d'aquestes formes en la seva obra poètica en favor dels dígrafs catalans *ll* i *ny*.

No només es produeix una substitució de la grafia occitana en favor de la catalana sinó que, a més, es pot comprovar a través de les dades obtingudes l'aparició de formes gràfiques pròpiament catalanes com són el dígraf *ch* per representar el so velar [k] a final de mot, la representació del fonema [ʃ] amb el dígraf *ix* (o únicament *x*) o l'ús de *ts* i no *tz* per representar el fonema africad alveolar sibilant sord [ts̺]. Aquesta última qüestió mostra, a més, una creixent consciència dels autors del període estudiat en relació a la diferència entre la fonètica occitana i la catalana que es tradueix, al seu entorn, en l'adopció d'opcions gràfiques que reflecteixen la progressiva catalanització de la llengua poètica en terres catalanes.

5.2 Fonètica

En relació a les qüestions de fonètica és convenient recordar les nocions d'interferència i de sobreposició de sistemes de Zinelli (2012), en aquest cas específicament la d'interferència fonològica. El grau de proximitat que el català i l'occità explica que sigui habitual reconèixer en la llengua poètica dels autors el transferiment de trets fonètics de la llengua de partida, l'occità, a la llengua poètica catalana en procés d'independització. Els exemples i fenòmens llistats a continuació mostren, a grans trets i, altra vegada, la sobreposició fonètica entre català i occità en la poesia del període estudiat.

1. **Diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.** Bohigas ja observa, en l'obra dels germans March, una presència escassa d'aquest fenomen que es verifica, només, amb una certa regularitat en la paraula *Dieu* o *Dieus*. El mateix s'observa en les poesies estudiades on, però, hi predomina la forma *Deu* o *Deus* i, per tant, l'opció per la fonètica catalana preval per sobre de l'occitana en el conjunt. En Jaume II d'Aragó s'hi observa ja la forma *Deu*, en el primer vers de la poesia: *Mayre de **Deu** e fylha*.. Als inicis del segle XIV, doncs, la no diftongació dels sons [ĕ] i [ō] llatins ja era present en la producció trobadoresca catalana.

Com mostrarà el primer exemple, la convivència de la diftongació i de la no diftongació de [ĕ] i [ō] pot ser observada dins del context d'una mateixa poesia. Així doncs, algun exemple observat d'aquest doble fenomen, és el següent:

a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu*...:

Vers 1: Li fayt **Dieu** son escur

Vers 3: en **Deu** es qu'om pauch dur

Vers 4: e ço que **Deus** vol dura;

Vers 5: si **Deu** no l'asegura;

Vers 61: Mayre **Dieu** conexens,

b) Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me desplay*...:

Vers 2: **lieys** de qui suy franch servén;

Vers 8: per **lieys**, on no trop mercè.

Gràcies al exemples de diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins observats en Gilabert de Pròixida es pot comprovar com aquest fenomen fonètic no és únicament observable en el context del mot *Dieu/Dieus*.

c) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix*...:

Vers 49: **Deu** sab per que lexa mal hom regir,

Vers 57: Qui be volgues a **Dieu** en grat servir

Vers 59: tot son voler a **Dieu** leixar deuria

Vers 60: e no pas **Dieu** a son vol convertir;

Vers 61: car **Dieus** sab mills a qui·s tany colp de massa

d) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers : A **Dieu** e vos poray grassir la vida

e) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers 52: O **Deu**, per que volch tall abusio

Vers 87: prech **Deu** c'absent

f) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:

Vers 20: e sol perfet de **Deu** se pot parlar:

Vers 24: trames per **Deu**, de paradís exida.

Vers 68: offerint vos a **Deu** per presentalles;

Als exemples es pot comprovar la convivència entre les formes *Deu/Dieu* i *Deus/Dieus*, que mostren, al seu torn, la convivència del fenomen de la diftongació i de la no diftongació procedent dels sons [ē] i [ō] al llarg dels segles XIV i XV. La tendència general és, però, a la desaparició occitana d'aquest fenomen i l'apropament fonètic a la catalanització de la llengua poètica trobadoresca a mesura que s'avança en la cronologia de la poètica estudiada. Podríem argumentar que, degut al pes, importància i connotacions dels mot *Deu* o *Dieu* es faci comprensible la reticència per part dels autors estudiats a l'abandó de la tradicional i atribuïda de prestigi forma occitana, i diftongada, d'aquest mot. Tot i això es pot observar en els últims autors de la cronologia estudiada la desaparició d'aquest fenomen fonètic occità.

2. **Diftongació resultat de l'evolució o pèrdua d'alguna consonant o metàtesi** (o canvi d'ordre de dos o més sons en l'interior d'un mot). Aquest fenomen fonètic pròpiament occità s'observa amb certa recurrència fins a Jordi de Sant Jordi, autor del primer quart del segle XV. Únicament en un autor posterior a Jordi de Sant Jordi freqüenta aquest fenomen: Joan Berenguer de Masdovelles, en Rao 103.118, *Perdut he pler, deport,...* i, únicament, en el vers 2: *despuixs parti, bell'aymia, de vos*. Però Joan Berenguer és un autor volgudament arcaïtzant i, per tant, exemplifica a la perfecció l'escissió que suposa Ausiàs March i la seva generació respecte de la *koiné* trobadoresca anterior. Alguns dels exemples que ho mostren, tots anteriors a 1450, són els següents:

a) Rao 84bis.1. Jaume II d'Aragó, *Mayre de Deu e fylha*:

Vers 11: E s'**ayso** **gayre** dura

b) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers10: mays trop desaventura,

Vers 61: **Mayre** Dieu conexens,

c) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 27: e·l sutze loch on la **mayre**·ns tenia,

Vers 33: O **veyll** poyrit! E que poras tu dir,

Vers 51: que tal es bo com no te gran **baylia**,

Vers 69: Heu, **Peyres** March, pregui Dieu c'a luy plassa

d) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 5: atressi·m pren denan vos, bell'**aymia**,

Vers 15: **rayso** me fuigs, ardimen e sciença,

Vers 27: ay las, **caytiu** que axi·n pren a me

e) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 4: ma voluntat e pensa **caytivada**,

3. **El diftong au**, procedent del diftong llatí, de vocalització de L i altres tractaments. En occità medieval (i també en l'actual), a diferència del català, el diftong llatí *au* es manté inalterat, com per exemple en l'evolució del mot **AURUM** > **aur** (or, en català). Aquesta solució antiga és abundantment detectada en les poesies estudiades. El diftong apareix també en occità com a resultat de l'evolució de la vocalització del la L llatina, com en el cas de **ALTERUM** > **autre**. Aquest mateix cas es pot apreciar, per exemple, en Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*, en el vers 11: *e quan ve·ls ges l'**autre** no consen*. A mesura que avança la cronologia dels autors es pot apreciar, generalment, la substitució de la solució *au* per l'evolució catalana. S'observa, així, o bé la simplificació del diftong llatí *au* en únicament *a* [a], o bé l'evolució del diftong en *o* [o]/[ɔ]. En els autors més antics, com Jaume II d'Aragó i Pere March hi predomina el diftong *au*. En canvi, en autors posteriors, com Pere Torroella, Joan Berenguer de Masdovelles i Ramon Boter s'hi observa clarament l'ús de l'evolució pròpiament catalana d'aquest fenomen.

Alguns dels exemples detectats mostren la preferència d'alguns autors més antics per la solució occitana:

- a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:
 Vers 8: mas ses Deu **pauch** val cura;
 Vers 34: e non **aus** Deus rependre;
 Vers 54: e **saubers** e siença
- b) Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me desplay...*:
 Vers 9: E quant vas **autre** no crey,
 Vers 11: si·l plagues ab fas **jausen**
 Vers 21: que, si·s vol, me pot **aucire**.
 Vers 28: plus qu'**autre** que·l mon se mire.
- c) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
 Vers 3: c'un **pauch** momen no cessa de far via,
 Vers 19: Breu es tot, cert qui pensar ho **saubia**.
 Vers 48: e pensa **pauch** en la mort qui·l menassa.
- d) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:
 Vers 11: e quan ve·ls ges l'**autre** no consen;
 Vers 41: Purs diamants, de **laus** ennoblasida,
- e) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:
 Vers 11: e los grillons **laugers** ara preu mes
 Vers 20: no per **defaut** gens de cavalleria.
 Vers 23: mas d'**altra** part cuyt de tristor morir
 Vers 37: e d'**altra** part del bon rey liberal,

Per bé que en la poesia de Jordi de Sant Jordi s'hi observa la presència del diftong *au*, també s'hi observa la reducció d'aquest a *a* [a] en els dos últims versos mostrats.

Alguns exemples que mostren l'evolució catalana del diftong llatí *au* en els autors del segle XV, són:

- a) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:
 Vers 20: que, no **sabent** qual parla 'b veritat,
 Vers 27: «**Altres** hohi

Vers 81: que si 'b **saber**

Vers 84: contra mos dits reportar **altra nova**,

b) Rao 103.118. Joan Berenguer de Masdovelles, *Perdut he pler, deport, ...*:

Vers 10: dona, de vos, com **sabeu**, comiat,

c) Rao 94.32. Ausiàs March *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 54: tals que·ls **sabents** no basten a comprendre,

d) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:

Vers 8: ne ço que vull ab als non pusch **saber**.

Vers 41: Los infants **pochs**, q'usen de ignocença,

4. **Reducció del grup gu + vocal.** La reducció del grup *gu* a *g* [g], fenomen pròpiament occità, és escassament detectat en les poesies estudiades. Únicament en el vers 37 de Rao 84bis.1, Jaume II d'Aragó, *Mayre de Deu e fylha: e·m garda de la via* i en Francesc de la Via, autor a cavall entre els segles XIV i XV, en Rao 192.6, *Si com l'enfant...*, en els versos 16 i 37: *e cuyt garir e torn me·n plus naffrats / car senza vos no puix aver garida*.. La resta d'autors, des dels més antics fins a la generació contemporània a Ausiàs March, mantenen intacte del grup *gu*. Aquest fenomen fonètic propi de l'occità, doncs, va desaparèixer de forma generalitzada de la *koiné* poètica en terres catalanes a partir del segle XIV. L'excepció detectada en Francesc de la Via porta a parlar d'una elecció o tendència personal occitanitzadora del trobador en aquest cas concret.

Alguns exemples que mostren l'abandó de la reducció del grup *gu* són els següents:

a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers 50: no **guart** Deus mi falença,

Vers 64: e no·ls **guardets** falença.

b) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 9: Trop es cert fayt que no podem **guandir**

c) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 16: e cuyt **garir** e torn me·n plus naffrats.

Vers 37: car senza vos no puix aver **garida**,

d) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 7: e soy **guardats**, enclos, ferrats e pres,

Vers 26: en esguart d'u qui al cor me destenta

e) Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 19: bens **guardonant** e punint los demerits,

5. L'evolució del grup consonàntic llatí **-CT-**. En occità aquest grup consonàntic evoluciona a **-it-** (-[j]t-) com és el cas, per exemple, de **LĚCTUM** > **leit** (llit), **NÖCTEM** > **noit** (nit) o **FĀCTUM** > **fait**. Com es pot comprovar en els exemples anteriors, l'evolució d'aquest grup consonàntic llatí en català és inicialment idèntica a l'evolució occitana com, per exemple, en **FACTA** > **feyta** (vegeu Batlle, Martí, Moran, i Rabella, 2016, 127). Posteriorment, però, es va produir una reducció del diftong (vocal + iod [j]). En el cas de **FACTA**, doncs, l'evolució completa del grup **-CT-** en català és **FACTA** > **feyta** > **feta** i, en el cas de **NÖCTEM**, és **NÖCTEM** > **nuit** > **nit** (es tracta d'un cas particular en el que la pèrdua de sons es produeix en el fonema [w] i no en el [j] ja que, en aquest últim, era on requeia l'accent). L'evolució d'aquest grup consonàntic llatí s'observa perfectament, tant en occità com en català, en les poesies observades.

En aquest cas, a més, l'escissió que suposa la generació d'Ausiàs March és absoluta. Fins al segon quart del segle XV s'observa esporàdicament la solució pròpiament occitana, però a partir d'aquest moment la substitució és generalitzada.

Alguns exemples serien els següents:

a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers 1: Li **fayt** Dieu son escur

Vers 2: pus que la **nuyt** escura;

b) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 9: Trop es cert **fayt** que no podem guandir

Vers 24: als **fayts** del mon, que per null temps no·s lassa.

c) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 15: però no·m cur, pus ay **fayt** mon dever

d) Rao 94.32. Ausiàs March *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 3: e mon jorn clar als homens es **nit** fosqua,

Vers 24: la causa llur en mi es feta nulle.

e) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:

Vers 14: que·l vostre cors es fet d'una tal pasta,

Vers 18: si·ls vostres fets jo·ls se specificar;

6. **Pèrdua de C i G llatines en posició intervocàlica o conversió en el so palatal de iod [j].**

En les poesies estudiades es pot observar com la C i la G llatines intervocàliques o bé són substituïdes per iod [j] o bé desapareixen. Alguns casos, ja detectats per Bohigas (1982), són el de *dia* (< DICAT), els derivats de *dir* (< DICERE) o les formes del verb occità *cujar* (< COGITARE i, per tant, *pensar* en català). Les formes del verb *cujar* mostren un apropament a la *koiné* trobadoresca occitana, en qüestions lèxiques, mentre que les formes del verb *dir* o el cas de *dia*, en tractar-se d'una evolució compartida per les dues llengües estudiades, no resulten especialment il·lustratives pel que fa a la determinació del grau de catalanització o occitanització de la llengua. Tot i aquesta última qüestió, alguns exemples detectats d'aquest fenomen fonètic són els següents.

a) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers: e morin creix, e crexen mor tot **dia**,

b) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 23: mas d'altra part cuyt de tristor morir

c) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 4: ço que vol **dir** ne que·l platz demandar,

Vers 8: qu'atra mas vos no coneix que vull **dir**.

Vers 12: mill vetz lo jorn de dol **cugey** morir;

Vers 16: e cuyt garir e torn me·n plus naffrats.

d) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers 41: sens que **dir** «Llas!»

Vers 74: ne·l que us **dire**;

7. **Reducció de -nt en posició final de mot.** L'elisió del fonema oclusiu dental sord [t] en posició final de mot quan està precedit pel fonema nasal alveolar sonor [n] apareix en gran part de les poesies detectades. Alhora, però, la convivència simultània de la reducció del grup final -nt i la no reducció d'aquest grup és també molt present en les poesies estudiades. No només s'observen totes dues opcions sinó que, fins i tot, es poden observar en una mateixa poesia, com es podrà comprovar tot seguit.

Hauríem de fer algunes precisions sobre aquest fenomen. En primer lloc aquest fenomen s'observa en substantius, adjectius i adverbis. En segon lloc, i és remarcable, el doble fenomen de la reducció i la no reducció s'observa en el temps verbal impersonal del gerundi. Per una banda l'elisió del so [t] (i també [d]) en posició final de mot (de manera general, no només en el gerundi) és un fenomen fonètic pròpiament occità, que es manté en el present. Per altra banda l'elisió de [t] final precedit de [n] és propi del català oriental (altra vegada també en tots els contextos gramaticals), però no de les variants occidentals. Alguns exemples, tant de l'elisió com de la no elisió de [t], en gerundis i altres categories gramaticals, serien els següents:

a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers 12: tant m'es fortuna dura.

Vers 21: ne hay argent que·m tros,

Vers 31: Gastan lo cors, despen

Vers 45: e·l jove sa dolor breumen l'acassa

b) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 1: Al punt c'om naix comensa de morir,

Vers 8: mas pus avan del terme null hom passa.

Vers 13: com, quant ne hon, que tot arnes trespassa

Vers 21: que, remiran sa carn bella e grassa,

Vers 22: e·l front polit e lo cors ben tallat,

Vers 29: e, naxent nos, roman la mare lassa

c) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 1: Si com l'enfant quant aprent de perlar

Vers 5: atressi·m pren denan vos, bell'aymia,

Vers 10: car l'ull empren lo fayt ardidamen

Vers 11: e quan ve·ls ges l'autre no consen;
Vers 22: com dir no us pux ço d'on vau suspiran,
Vers 24: pus m'antendets suplits vos a mon dan.

d) Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me desplay....*:

Vers 1: Fort me desplay cant no vey
Vers 2: lieys de qui suy franch serven;
Vers 3: car si u fets, enaysi gen
Vers 9: E quant vas autre no crey,
Vers 10: ne y puesch haver mon talen,
Vers 15: semblant fa [la] vuelh trasire,
Vers 18: que no·s mostre malvolen

e) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,....*:

Vers 14: sus me, volent qu'en tal punt vengut sia;
Vers 18: per mon senyor, servint tant com podia,
Vers 29: en acunçar nostre desliuramen,
Vers 31: que no sofrir algu rahonamen,
Vers 35: mas Deu tot sol, de qui prenh fundamen

f) Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 9: Ma carn no sent aquell desig sensible,
Vers 19: bens guardonant e punint los demerits,
Vers 25: Si com los sants, sentints la lum divina,
Vers 48: aquell plaer qu'en fastig, volant, passa.

Dues reflexions sobre la reducció de *-nt* final. Com ja s'ha mencionat aquest fenomen fonètic és propi de l'occità, així com de les varietats orientals del català. La majoria d'autors afectats per aquest fenomen són Francesc de la Via, Pere Torroella i Ramon Boter. De Francesc de la Via ja se n'han ofert alguns exemples. Alguns dels observats en Pere Torroella són els dels versos 10, 16 i 20 de Rao 180.11, *Enamorats, los qui...: fent sens dolor / tan abtament prenent mortal espassa, / que, no sabent qual parla 'b veritat*. De fet, però (i com es podrà comprovar en els annexos al final d'aquest treball) no es detecta cap cas de reducció de *-nt* en la poesia de Pere Torroella. En Ramon Boter s'observa exactament el mateix fet, com mostren, per exemple, els versos 13 i 19 de Rao

26bis.1, *Dos grans contrasts...: mas apres d'ell vuy senta l'entanent / sens crim no viu qui del mon es vivent*.

Als exemples anteriors s'observa en els autors de parla oriental un **domini absolut de la no reducció de -nt**. Només en Francesc de la Via, l'autor més antic dels tres anteriorment citats, s'observa el rastre occitanitzant de la reducció de -nt en adverbis com *denan* i *ardidamen*.

Amb més importància, però, el que denota la no reducció del grup -nt final, no només en Francesc de la Via sinó en la resta d'autors, és una clara influència occitana que es mostra especialment important en gerundis i adverbis.

Els autors valencians estudiats anteriors a Ausiàs March mostren un fenomen molt semblant als d'àmbit de parla oriental, però comença a aparèixer, en ells, alguna excepció. És el cas dels gerundis *naxent* en Pere March o *volent* en Jordi de Sant Jordi. Aquests casos mostrarien, si es té en compte que en les variants occidentals del català (com és el cas de la varietat valenciana) no es produeix la reducció fonètica del grup -nt final, el reflex de la suposada pronúncia real dels autors d'aquesta regió. Els adverbis, en aquests dos autors, així com en Gilabert de Pròixida, continuen presentant de manera general la reducció del grup -nt. Es pot apreciar, per tant, un incipient inici de l'abandó de la reducció de -nt final en els gerundis i, per tant, també un inici de l'abandó de l'occità com a llengua poètica.

En arribar a Ausiàs March, però, sigui quina sigui la procedència de l'autor, el grup final -nt apareix gràficament representat en tots els autors estudiats posteriors al gran poeta valencià, com s'ha pogut comprovar anteriorment en el cas de Ramon Boter, per exemple.

8. **Altres qüestions sobre fonètica:** es detecten tota una sèrie de **fenòmens fonètics** però d'importància menor. Encara que són més puntuals, denoten igualment el grau d'occitanització i/o catalanització de les poesies i autors estudiats. Ens fixarem en els següents casos:

a) **El grup ss procedent del grup llatí NS.** Fenomen fonètic pròpiament occità que Bohigas (1982) detecta en el seu estudi sobre la llengua de Jaume i Pere March. S'observa molt escassament en la nostra selecció, únicament en els següents casos:

1. Rao 84bis.1. Jaume II d'Aragó, *Mayre de Deu e fylha*:
Vers 30: *cossi la nau estorsa*.
2. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 20: Mas lo foll hom no se·n dona cossir,

3. Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me display....*:

Vers 39: ja m'agre mort li cossire

b) **Terminació -tz per substantius provinents de la 3ra declinació llatina acabats en -C.**

Es tracta d'un fenomen fonètic pròpiament occità molt escassament detectat en les poesies estudiades i, únicament, en el mot *vetz* (vegades). Els dos únics casos observats són:

1. Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers 53: car mantes **vetz** fal sens

2. Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 12: mill **vetz** lo jorn de dol cugey morir;

c) **Reducció de ny/nh [ɲ] a n [n].** Fenomen fonètic pròpiament occità. S'observa molt rarament en la nostra selecció. Els casos en els que s'observa aquest fenomen són únicament els següents:

1. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 23: ha tot lo cor e lo **sen** aplicat

2. Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 24: pus m'antendets suplits vos a mon **dan**.

3. Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers: plorau amb mi lo **dan** que us vull mostrar

d) **El fonema [z] procedent de D i C llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.**

És un dels fenòmens occitanitzants que Bohigas detecta en el conjunt de l'obra de Jaume i Pere March (*auzir* < AUDĪRE, *raso* < RATIO). Es tracta d'un fenomen fonètic pròpiament occità. La majoria de presència d'aquest fenomen es detecta en l'obra de Pere March i, en un únic cas, també en Francesc de la Via. Més enllà de la meitat del segle XV, però, desapareix per complet en les

poesies estudiades.

Així doncs, tots els exemples detectats d'aquest fenomen, són els següents:

1. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
Vers 4: ne per menjar ne jaser ne dormir,
Vers 36: e tu no·l vols entendre nez auzir,
Vers 39: disen, tractan, fasen molt mal barat
Vers 64: de ço del sieu e qu'es raso que·s fassa.
Vers 65: Del payre sant hay ausit, quan trespassa
Vers 71: ques ab plaser prenda l'adversitat

2. Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:
Vers 15: rayso me fuigs, ardimen e sciença,

e) **Evolució del grup llatí DI + Vocal a zero.** Es tracta d'un fenomen pròpiament occità detectat en un únic cas. Aquest és el del vers 33 de Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me display...*: *Mil vetz muyr lo jorn d'enuy*. El mot *enuy* prové del mot llatí *ĪNŌDIARE*, fet que permet observar l'evolució d'aquest fenomen fonètic occità. Aquest fet mostra, alhora, l'elevat grau d'occitanització de Gilabert de Pròixida.

f) **Conservació del grup *m'n* d'origen romànic.** L'evolució d'aquest grup consonàntic llatí és idèntica en català i en occità, que generalment evolucionen a *n* (*ANTEMNA* > *antena* o *DOM(I)NA* > *dona*). Però en occità a l'edat mitjana hi detectem una forma encara intermèdia *mn* o *mpn*. Bohigas (1982), que detecta aquest fenomen en el seu estudi de l'obra poètica de Jaume i Pere March, l'atribueix a un tret occitanitzant de la llengua d'aquests dos autors. El únics casos observats són:

1. Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me display...*:
Vers 41: *Dompna* ses par, be puix dire

2. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
Vers 50: o foll o pech, e los bons calumpnia,

Dels fenòmens i exemples oferts anteriorment es pot concloure que, en general i en relació a qüestions fonètiques, la tendència observada apunta a una catalanització de la *koiné* trobadoresca al llarg dels segles XIV i fins la primera meitat del XV. La diftongació procedent dels sons [ě] i [ǫ]

l·latins tendeix a desaparèixer a mesura que s'avança en la cronologia dels autors estudiats, així com la diftongació resultat de l'evolució o pèrdua d'alguna consonant o metàtesi, especialment a partir de Jordi de Sant Jordi.

En qüestions fonètiques la figura d'Ausiàs March suposa una vertadera frontera entre la *koiné* trobadoresca vehiculada en occità i la llengua poètica pròpiament catalana que aquest autor inicia. Ho mostren especialment els fenòmens observats de l'evolució del grup consonàntic llatí -CT- i el de la reducció de -nt en posició final de mot.

5.3 Morfologia verbal

En relació a la morfologia verbal s'observa el predomini en la composició poètica de dos temps verbals: el present d'indicatiu i, en menor mesura, el temps impersonal del gerundi. Bohigas (1982), en el seu estudi sobre la llengua poètica de Jaume i Pere March, estudia amb detall el present d'indicatiu. Cabré (1993), al seu torn, en l'estudi de l'obra completa de Pere March també posa èmfasi en aquest temps verbal, així com Riquer (1951) en l'estudi sobre l'obra Andreu Febrer.

El present d'indicatiu es revela, de fet, com l'únic temps verbal que permet reconèixer les interferències catalanes en qüestions de morfologia verbal. La resta de temps verbals apareixen amb una proporció molt menor i no ofereixen la possibilitat d'oferir una comparació detallada capaç d'oferir conclusions rellevants. Per aquest motiu, l'estudi aquí presentat situa l'accent en aquest temps verbal i, secundàriament, en el gerundi. Així doncs, les qüestions sobre morfologia verbal més destacables observades, són les següents:

1. Present d'indicatiu:

a) Primera persona singular: es tracta d'una de les persones més generalment esteses en les poesies estudiades. Un dels fenòmens occitanitzants més observats són les desinències -ey i -ay. La cronologia dels autors reflecteix i confirma la catalanització de la *koiné* trobadoresca, ja que, com més antic l'autor, menys s'observa la presència d'aquestes desinències verbals. Val a dir, però, que fins i tot en els autors més antics, com el Capellà de Bolquera i Pere March, s'hi observa una convivència de desinències verbals pròpiament catalanes i occitanes.

Algunes d'aquestes desinències pròpiament catalanes de la primera persona singular del present d'indicatiu pròpiament les següents: 1. La desinència Ø; 2. La desinència velar -c en verbs de la segona conjugació; 3. Solucions etimològiques com VIDEO > veig o *TROPO > trob > trop i 4. La desinència -e.

Per altra banda, es pot observar també, en relació a les desinències occitanes, un clar domini de les formes *suy* (del verb ser) i *ay* o *hay* (del verb haver), totes elles ja detectades per Bohigas. Les formes *suy* i *ay*, al costat de les desinències *-ey* i *-ay* mostren com, en occità, la marca de la primera del present d'indicatiu és una iod [j].

Un altre cas excepcional detectat és el de *fau*, en el vers 8 de Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*: *de que-n **fau** grat a ma trista ventura* i el de *vau*, en els versos 6, 13 i 22 de Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant....*. Aquests casos exemplifiquen la també pròpiament occitana desinència *-au* per la primera persona singular del present d'indicatiu. Tot i que es tracta d'una desinència verbal escassament observada en les poesies estudiades, Bohigas (1982, 148-149) la detecta amb certa abundància en Jaume i Pere March.

La marca de persona per la primera del present d'indicatiu també pot ser zero en occità, de la mateixa manera que ho pot ser en català. El cas de *so*, detectat en el vers 22 de Rao 180.11., Pere Torroella, *Enamorats, los qui...: Quant es de mi, en tal punt so vengut*, és l'únic cas de desinència zero de difícil atribució al català o l'occità. És una resta de conservació estranya, ja que Pere Torroella demostra un clar abandó de la influència occitana i compon les seves obres poètiques en un català molt depurat d'occitanismes.

Les desinències *-ey* i *-ay* mostren una seguiment de les solucions occitanes, que es va perdent progressivament des d'inicis del segle XV

Els següents exemples permeten comprovar, en relació a la morfologia verbal de la primera persona singular del present d'indicatiu, l'evolució cap a una catalanització de la *koiné* trobadoresca en terres catalanes.

1. Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...:*

Vers 9: car un pus m'aventur $\emptyset$,

Vers 11: e no pusch los mal dur:

Vers 19: e no hay, que m'ados,

Vers 41: e no trop $\emptyset$ en quasern

Vers 39: car vey qu'ab mal govern

Vers 60: e crey que mort me vença.

2. Rao 139.13. Gilabert de Pròixida, *Fort me display...:*

Vers 1: Fort me display cant no vey

Vers 2: lieys de qui suy franch serven;

Vers 8: per lieys, on no tropØ merce.
Vers 9: E quant vas autre no crey,
Vers 10: ne y puesch haver mon talen,
Vers 17: De çay on suy la suppley
Vers 25: Saubets per que li m'autrey

3. Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 7: e quan suy lla ma paraula·s cambia,
Vers 22: com dir no us pux ço d'on vau suspiran,
Vers 32: e us diu tot clar qu'eu suy vostr'amoros.
Vers 37: car senza vos no puix aver garida,
Vers 40: si m'ajudats, car be say qu'n vos es.
Vers 44: per merçe us prey sia per vos deffes

Les formes *pux* i *puix* que apareixen en aquests versos de Francesc de la Via mostren un estadi anterior de la forma actual de la primera persona del present d'indicatiu del verb poder *puc* (vegeu Batlle, Martí, Moran, i Rabella, 2016, 343).

4. Rao 94.32. Ausiàs March *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 4: e visch de ço que persones no tasten.
Vers 12: paor no·m trobØ que yo me·n pogues ardre.
Vers 21: car yo tot sols desempare la mescla
Vers 29: tot enaxi tinch en menyspreu e fastig
Vers 46: tant quant a·l mon, gros plaer de mi lance,

5. Rao 103.118. Joan Berenguer de Masdovelles, *Perdut he pler, deport, ...*:

Vers 4: car sent he veig que gens no pore viure
Vers 15: mas ara veig c'Amor gens no·m consent
Vers 22: que gens no·m pusch un pas de vos partir,

Aquests exemples mostren com, efectivament, la morfologia verbal de la llengua poètica dels autors es catalanitza al llarg dels segles XIV i XV, i, especialment a partir de la primera meitat del segle XV, mostra un clar abandó de les característiques desinències verbals occitanes *-ey* i *-ay* per la

primera persona singular del present d'indicatiu.

b) Tercera persona singular: la desinència occitana *-ay* per la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en forma amb una de les desinències occitanes de la primera persona singular del present d'indicatiu anteriorment esmentada) és també àmpliament detectada en les poesies estudiades, de la mateixa manera que ho fa Bohigas.

En front d'aquesta clara desinència verbal occitana s'observa, però, una convivència generalitzada amb desinències verbals pròpiament catalanes. En primer lloc s'observa la desinència *-a* per la tercera persona singular del present d'indicatiu. Es tracta d'una desinència problemàtica ja que, degut a que és compartida de manera exacta tant pel català com per l'occità, es fa impossible determinar amb precisió, especialment en els autors estudiats més antics, amb quina de les dues llengües oferien el tractament d'aquesta persona. És el cas, per exemple, de Pere March, en els qual s'observa una presència dual de desinències catalanes i occitanes. També en Pere March hi trobem la desinència amb increment incoatiu pròpia dels verbs catalans que presenten la desinència velar *-c* en la primera persona singular (com en els casos de *naix* o *creix*). Pere March permet també comentar la presència en la tercera persona de la desinència zero, pròpiament catalana, com és el cas de *sabØ*, en els versos 44, 49 i 61 de Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...* Altra vegada, però, aquesta mateixa desinència zero és també pròpia i habitual de l'occità, fet que dificulta les possibilitats de determinar amb precisió la llengua amb la que els autors anteriors a Ausiàs March oferien les seves composicions poètiques.

En relació a la desinència velar *-c* en la primera persona singular, pròpia del català, s'observen també casos en els que es produeix el que es coneix com la homofonia en *u* [w] entre les persones I i III (vegeu (vegeu Batlle, Martí, Moran, i Rabella, 2016, 341), com és el cas *viu* (*visc/viu*), detectat en el vers 19 de Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...: sens crim no viu qui del mon es vivent*.

Arribant precisament a Ausiàs March es detecta amb abundància, com és propi de la varietat valenciana de la llengua catalana en l'actualitat, la desinència *-e* per aquesta persona i temps verbal. En relació a la tercera persona singular del present d'indicatiu es detecta l'únic cas d'un tret occitanitzant en Ausiàs March. Apareix en el vers 59 de Rao 94.32. Ausiàs March *Ffantasiant, Amor...: ço fay Amor, a qui plau que yo senta*. S'hi pot apreciar, doncs, l'habitual desinència occitana *-ay* per la tercera persona singular del present d'indicatiu.

Com a últim tret occitanitzant cal anotar la desinència *-ts/-tz* per la persona i temps verbals aquí

estudiats. El darrer autor que presenta aquest tret és Francesc de la Via, fet que demostra que després de la meitat del segle XV aquest tret occitanitzant va desaparèixer per complet.

Finalment, pel que fa al verb *ésser*, és detectada la forma *es* (és) ja des del Jaume II d'Aragó. Novament es presenta la problemàtica de la coincidència d'aquesta forma verbal entre les dues llengües estudiades de manera que l'única conclusió que es pot oferir amb tota seguretat és que només a partir d'Ausiàs March es pot considerar la forma *es* com a indubtablement catalana. Alguns exemples de tot l'anteriorment comentat són els següents:

1. Rao 84bis.1. Jaume II d'Aragó, *Mayre de Deu e fylha*:

Vers 5: Perylhan **vay** en l'onda

Vers 7: e·l nauchier no·s n'**a** cura,

Vers 14: no troba port o ylha.

Vers 25: La nau **es** carregada

2. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 1: Al punt c'om **naix** comensa de morir,

Vers 2: e morin **creix**, e crexen mor tot dia,

Vers 6: tan c'axi **vay** al terme ordenat,

Vers 13: com, quant ne hon, que tot arnes **trespassa**

Vers 24: als fayts del mon, que per null temps no·s **lassa**.

Vers 44: e·l fort es flach e·l flach sab $\emptyset$ enfortir,

Vers 47: e·l vell mesqui **fay** leho de son gat

Vers 48: e pensa pauch en la mort qui·l **menassa**.

3. Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 4: ço que vol dir ne que·l **platz** demandar,

Vers 31: car lo meu cor tots jorns ab vos **rasona**

Vers 32: e us **diu** tot clar qu'eu suy vostr'amoros.

Vers 36: si donchs no·m val $\emptyset$ vostre cors **gracios**,

4. Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 1: Ffantasiant, Amor a mi **descobre**

Vers 6: que par del tot fora del cors s'aparte,

Vers 8: sino en tal que la carn punt no·l torbe.

Vers 37: axi Amor l'esperit meu arrapa

Vers 60: sos grans tresors; sols a mi·ls manifesta.

5. Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:

Vers 19: sens crim no viu qui del mon **es** vivent

Vers 22: que sense crim se pratichØ vostra vida,

Vers 26: e tot son cor **es** pensar maliffici,

Vers 28: e d'obstinat esmena sa fallida;

c) Primera persona plural: altra vegada les desinències pròpies d'aquesta persona i temps verbal presenten formes coincidents entre les dues llengües estudiades. En occità són *-am* i *-em* i en català *-am*, *-em* i *-im*. Similarment als casos anteriors només es pot assegurar que a partir d'Ausiàs March aquestes desinències poden entendre's com a pròpiament catalanes. Degut a que es tracta d'una persona només observada en Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*, autor i poesia en els que ja s'hi ha detectat un nombre considerable de trets occitanitzants, és possible inferir que les desinències *-am* i *-em* (no es detecta cap cas de la desinència *-im*, que revelaria un clar tret catalanitzant) han de ser enteses com un tret occità. Alguns dels exemples observats en la poesia de Pere March són els següents:

1. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 17: Be **sabem** tots que ych havem az exir

Vers 25: Si be **volem** un petit sovenir

Vers 30: e nos **ploram** de fort anxiatat,

Vers 31: **entram** al mon ple de gran falsedat,

d) Segona persona plural: la desinència occitana *-tz* (representada gràficament en algunes poesies també com a *-ts*) per aquesta persona i temps verbals és detectada amb relativa abundància en les poesies estudiades.

Prèviament a l'aparició de les desinències catalanes actuals *-au*, *-eu* i *-iu* existia en català la coincident amb l'occità desinència *-tz* (o *-ts*). Aquesta qüestió porta, com en algun dels casos anteriors, a no poder discernir la llengua amb la que algun dels trobadors estudiats s'expressava quan utilitzava les desinència *-ts* o *-tz* per la segona persona plural del present d'indicatiu. Només en l'ús de les desinències *-au*, *-eu* i *-iu* es pot afirmar amb seguretat que es tracta d'un tret

catalanitzat. Alguns exemples tant de les desinències catalanes com occitanes són els següents:

1. Rao 20.2. *Capellà de Bolquera, Li fayt Dieu...*:
Vers 62: valet**z** per conexença
Vers 64: e no·ls guardet**s** falença.

2. Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:
Vers 17: Donchs pus veset**z** suy per vos turmentats
Vers 18: e conexet**s** de que·n part la dolor
Vers 20: be degret**s** far per vos fos delliurats;
Vers 24: pus m'antendet**s** suplits vos a mon dan.

3. Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:
Vers 2: a mon voler teni**u** fel companyia,
Vers 3: plora**u** amb mi lo dan que us vull mostrar
Vers 93: do que us deman mostre**u** seguir la prova

4. Rao 103.118. Joan Berenguer de Masdovelles, *Perdut he pler, deport, ...*:
Vers 10: dona, de vos, com sabe**u**, comiat,
Vers 20: no contrestant me trenca**u** promatença;
Vers 30: si be, ffiant, m'ave**u** ja desçabut,

En els exemples oferts s'observa que, a diferència d'altres fenòmens lingüístics fins ara estudiats, no hi ha convivència de desinències occitanes i catalanes en una mateixa poesia. Pel que fa a la desinència occitana s'observa la qüestió menor i estrictament gràfica de la variació entre *-tz* i *-ts*.

En relació a les desinències catalanes s'observa que, a partir de Pere Torroella, el predomini d'aquestes és absolut.

e) Tercera persona plural: la tercera persona plural del present d'indicatiu apareix en poques de les poesies estudiades. Als autors anteriors al segle XV gairebé sempre hi apareix la desinència verbal occitana *-on*. Per contra, la generació poètica propera a Ausiàs March, mostra ja l'ús de la desinència pròpiament catalana *-en*.

En diverses ocasions apareix la forma *son*, tercera persona singular del present d'indicatiu del verb *ser* o *ésser*. Com en casos anteriors es tracta d'una forma compartida per les dues llengües

estudiades. En els autors previs a Ausiàs March es fa difícil determinar si *son* apareix com a forma catalana o occitana però, a partir d'aquest, pot ser considerada com a una forma catalanitzant de la llengua poètica dels trobadors estudiats. Alguns exemples detectats són els següents:

1. Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:
Vers 43: que·ls mals ven**on** e quern

2. Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:
Vers 25: Tots aquests mals no·m **son** res de soffrir

3. Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:
Vers 31: tots **son** eguals,
Vers 69: Mes, pus no **son**, e veig per lur deffalt

4. Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:
Vers 7: car mos desigs no **son** trobats en home,
Vers 11: d'aquell cech foch qui·l·ls amadors s'escalf**en**,
Vers 22: de leigs desigs qui ab los bons s'enbol**quen**.

Dels fets observats es pot concloure que en termes generals és la generació poètica contemporània i propera a Ausiàs March la que abandona per complet les desinències pròpiament occitanes en el present d'indicatiu. Fins i tot es podria argumentar, a més, que prèviament a la figura de March la catalanització de la morfologia verbal d'aquest temps verbal ja estava entrant en joc, com mostren els casos de Francesc de la Via en relació a la tercera persona singular i de Pere March en relació a la primera persona plural.

2. **Formes impersonals:** l'altra gran qüestió sobre morfologia verbal observada amb abundància en les poesies estudiades són les formes impersonals i, en concret, el gerundi. Semblantment al present d'indicatiu, el gerundi és l'únic temps impersonal capaç d'aportar observacions rellevants pel que fa al grau de catalanització i/o occitanització de les poesies estudiades. Això es deu a la coincidència pràcticament exacta entre els infinitius i participis catalans i occitans.

Les qüestions relatives al gerundi han estat ja en gran part tractades en l'apartat que s'ocupa del fenomen de la reducció fonètica de *-nt* en posició final de mot. Només apuntarem ara que la

reducció d'aquest grup consonàntic final a únicament *-n* és un fenomen pròpiament occità.

La qüestió a destacar en el cas específic del gerundi en relació a la reducció del grup *-nt* final és que en els autors més antics, com el Capellà de Bolquera, Gilabert de Pròixida o Pere March, aquest apareix com a clarament occitanitzant. Per contra, a partir de la generació propera a Ausiàs March, Jordi de Sant Jordi o Pere Torroella, per exemple, els gerundis apareixen representats gràficament amb el grup final *-nt* intacte, com és propi del català.

Alguns exemples de la reducció i de la no reducció de *-nt* finals en gerundis, són els següents:

1. Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:

Vers 31: Gastan lo cors, despen

2. Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 2: e morin creix, e crexen mor tot dia,

3. Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 18: per mon senyor, servint tant com podia,

4. Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers 10: fent sens dolor

Vers 18: E semblant cars per lo mon publicat

Vers 20: que, no sabent qual parla 'b veritat,

Vers 21: dubtant los mals, als bons tanquen orrelles.

5. Rao 94.32. Ausiàs March, *Ffantasiant, Amor...*:

Vers 1: Ffantasiant, Amor a mi descobre

Vers 31: prenint aquells que de l'esperit mouen,

5.4 Morfologia nominal

Degut a la proximitat i a les similituds ja observades entre occità i català la morfologia nominal ofereix pocs elements que permetin determinar el grau de catalanització i/o occitanització de les poesies estudiades. Tot i això oferim alguns exemples d'elements que ho permeten en certa mesura:

1. **Pronoms personals.** En occità el pronom persona de la primera persona és *eu* mentre que, en català, és *jo*. L'ús d'aquest pronom personal occità tant característic permet observar quins són els autors que s'acosten més a la *koiné* trobadoresca. Vegem-ne alguns exemples (també s'ofereix algun cas de la utilització de la forma pròpiament catalana d'aquest pronom):

a) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:

Vers 67: que ditz: «Er fos **eu** un bover stat,

b) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:

Vers 14: e quant suy lla, **eu** suy ten turmentats,

Vers 28: en aycell pun[t] quant **eu** vos suy denan.

c) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:

Vers 9: **Eu** hay vist temps que no·m plasia res,

No resulta gens sorprenent que l'ús del pronom *eu* aparegui en autors previs a Ausiàs March. En cap cas s'observa la convivència dels pronoms *eu* i *jo*.

a) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:

Vers 65: Fora, trist, **jo**?

b) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:

Vers 5: **Jo** us stim tant que vinch a punt de ffer

Vers 18: si·ls vostres fets **jo**·ls se specifficar;

Vers 74: **jo** son aquell importu e terrible;

2. **Demostratius.** La qüestió dels demostratius és també útil per determinar quins autors s'acosten més a la *koiné* trobadoresca catalana ja que aquests presenten formes diferents en les dues llengües estudiades. L'oposició entre demostratius occitans i demostratius catalans s'ofereix amb els següents exemples:

- a) Rao 20.2. Capellà de Bolquera, *Li fayt Dieu...*:
Vers 38: c'**ayço** m'es pits d'inferna,
- b) Rao 96.3. Pere March, *Al punt c'om naix...*:
Vers 66: d'**ayçest** exill al Juhi destinat,
- c) Rao 192.6. Francesc de la Via, *Si com l'enfant...*:
Vers 28: en **aycell** pun[t] quant eu vos suy denan.

Altra vegada, no resulta sorprenent que es detecti l'ús de demostratius occitans en els autors més antics. Per contra, en acostar-se a la primera meitat del segle XV, s'observa un predomini absolut dels demostratius catalans. Alguns exemples de demostratius catalans, tots ells d'autors propers a Ausiàs March, són els següents:

- d) Rao 164.5. Jordi de Sant Jordi, *Deserts d'amichs,...*:
Vers 39: lo qui·ns ha mes del tot en **aquest** mal,
- e) Rao 180.11. Pere Torroella, *Enamorats, los qui...*:
Vers 39: Ans, si·ll deman consell en **aquest** pas,
- f) Rao 94.32. Ausiàs March *Ffantasiant, Amor...*:
Vers 9: Ma carn no sent **aquell** desig sensible,
Vers 41: Pren me n'axi com **aquell** philosophe
Vers 48: **aquell** plaer qu'en fastig, volant, passa.
- g) Rao 26bis.1. Ramon Boter, *Dos grans contrasts...*:
Vers 71: en **aquest** mon fent ne volum e gesta,
Vers 74: jo son **aquell** importu e terrible;

6. Conclusions

Les dades obtingudes de l'estudi lingüístic d'aquest treball confirmen els estudis previs als quals es volia afegir la perspectiva diacrònica. Les dades obtingudes permeten concloure, i confirmen, la progressiva catalanització de la llengua poètica al llarg dels segles XIV i XV. Alhora confirmen també que a l'entorn de la generació poètica contemporània a Ausiàs March va ser quan va produir-se l'abandó definitiu de l'occità com a llengua poètica en favor del català.

En aquest sentit voldríem destacar, en acabar, les qüestions següents:

En primer lloc, i en relació a les **qüestions sobre grafia**, s'observa en el conjunt de les poesies estudiades un predomini de les solucions catalanes. Únicament Jaume II i en Gilabert de Pròixida presenten un ús habitual de solucions gràfiques pròpiament occitanes, com s'ha pogut comprovar en els casos dels dígrafs *lh* i *nh*. En relació als dígrafs *ll*, *ny*, *ix* i *ig*, tots ells pròpiament catalans, es demostren ja presents en la llengua poètica des de la generació dels germans March (segona meitat del segle XIV), i per tant, una generació abans del naixement d'Ausiàs March. Des del Capellà de Bolquera ja es pot apreciar l'ús de *ch* amb valor velar [k], característic del català escrit fins al segle passat. També és des d'aquest autor que es pot apreciar l'ús del grup consonàntic *ts* [ts̃] en favor la solució equivalent pròpiament occitana *tz* [dz].

En relació a les **qüestions relatives a la fonètica** resulta interessant poder mostrar, primerament, que Gilabert de Pròixida es mostra com un dels autors que ha conservat millor els trets occitanitzants. No només apareix en la poesia estudiada d'aquest autor el característic dígraf occità *nh* sinó que també representa l'únic cas de l'observació del fenomen de l'evolució del grup llatí *DI + Vocal a zero*, amb el mot *emuy*, fenomen fonètic pròpiament occità. És també, juntament amb Pere March, l'únic autor en el qual s'observa la diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins en un mot que no sigui *Dieu*. L'últim autor en què s'observa la diftongació del mot *Dieu* és Francesc de la Via (1380 – 1445), fet que mostra la resistència d'aquesta solució en l'evolució de la llengua poètica. És també fins a Francesc de la Via que es detecta la presència del diftong *au* de procedència llatina. Jordi de Sant Jordi (1395/1400 – 1424), contemporani de Francesc de la Via, mostra també l'ús del diftong occità *au* però, en convivència amb l'evolució catalana patrimonial en *o*. En aquest sentit Jordi de Sant Jordi es mostra com una autor que exemplifica molt clarament la transició cap a la catalanització de la llengua poètica al primer quart del segle XV.

Francesc de la Via també es mostra també com l'únic trobador del segle XV (ja que també se

n'observa un cas en Jaume II) que manté, o usa, el tret fonètic occità de la reducció del grup *gu* + vocal a únicament *g*, en el mot *garida*, per exemple. La resta d'autors, des del Capellà de Bolquera, demostren un clar abandó d'aquesta característica fonètica occitana.

De la mateixa manera Francesc de la Via és dels pocs autors que conserven la presència del fonema [z] procedent de D i C llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal. N'és exemple el mot *rasona*. Només en Pere March, autor una generació més antic que de la Via, es pot apreciar també la presència d'aquest fenomen fonètic occità.

En relació a qüestions fonètiques es pot concloure, dels fenòmens mencionats fins ara, que Francesc de la Via, tot i tractar-se d'un autor a cavall entre els últims anys del segle XIV i fins la primera meitat del XV (per tant, contemporani a la generació poètica d'Ausiàs March, però d'àmbit gironí), es demostra com un autor d'una llengua poètica molt occitanitzant.

Pel que fa a l'evolució del grup consonàntic llatí -CT- s'observa fins a Jordi de Sant Jordi (en el mot, *fayt*, per exemple), és a dir, fins al primer quart del segle XV. Els autors posteriors a aquest autor demostren ja haver abandonat aquesta característica fonètica pròpia de la llengua occitana i, altra vegada, aquest fet contribueix a la noció de la generació poètica a l'entorn de la figura d'Ausiàs com la que desoccitanitza la llengua poètica catalana.

Les últimes conclusions destacables sobre qüestions fonètiques són les relatives a la reducció del grup consonàntic *-nt* final. Com s'ha pogut comprovar en l'apartat corresponent es tracta d'un fenomen complex que dona peu a diverses observacions. Mitjançant les dades obtingudes, i com a síntesi del fenomen, es pot concloure que des d'autors tan antics com el Capellà de Bolquera apareix ja la no reducció del grup, característicament catalana. N'és exemple el mot *argent*. S'observa en totes les categories gramaticals excepte adverbis i gerundis, en els quals els autors efectuen la reducció, com és propi de l'occità. En aquest cas és Ausiàs March el primer autor que, en totes les categories gramaticals, manté el grup final *-nt* intacte, és a dir, que opta per la solució catalana d'aquest fenomen fonètic.

En relació a les dades obtingudes sobre **qüestions relatives a morfologia verbal** es pot concloure que, des del Capellà de Bolquera, s'observa la convivència, en la primera persona singular del present d'indicatiu, de desinències catalanes i occitanes. La convivència de formes verbals occitanes i catalanes s'estén fins a la generació poètica contemporània a Ausiàs March. En el cas de la morfologia verbal Ausiàs March es mostra, efectivament, com el primer poeta d'àmbit català en decantar-se per l'ús exclusiu de solucions catalanes.

És curiós el cas de les formes conjugades (de la primera i tercera persones singulars del present d'indicatiu) pròpiament occitanes *vey, vay, fay suy, ay/hay* i *crey*. La convivència de formes verbals occitanes i catalanes que es detecta fins a Ausiàs March es deu, en molts dels casos observats, a la presència d'aquestes formes verbals, al costat de pròpies del català. Aquest breu llistat de verbs occitans es demostra com al més resistent a la catalanització de la llengua poètica. Perviu fins a l'arribada d'Ausiàs March però fins i tot en aquest, considerat com l'autor que marca el punt d'inflexió de la catalanització de la llengua poètica, s'observa l'únic i excepcional, i ja mencionat, cas de *fay* en la poesia estudiada d'aquest autor.

Francesc de la Via, altra vegada, es mostra com un autor d'una llengua poètica amb un elevat grau d'occitanització ja que manté la desinència occitana *-ts* o *-tz* en la tercera persona singular del present d'indicatiu i en segona persona plural d'aquest temps verbal. Francesc de la Via és, alhora, l'última autor que manté aquestes desinències. Els autors posteriors a Ausiàs March mostren el total abandó d'aquestes desinències occitanes i, per tant, la progressiva catalanització de la llengua al llarg del segle XV.

Finalment, per acabar amb les conclusions obtingudes de les dades observades, és pertinent també fer notar que, en relació a la **morfologia nominal**, s'observa en Jaume II la convivència de demostratius catalans i occitans. Aquest fet resulta realment revelador en relació a la catalanització de la llengua poètica ja que, tan aviat com des de Jaume II, es podria argumentar que ja era iniciada. La presència de demostratius occitans, tot i l'antic i aïllat cas de Jaume II, domina per sobre de la presència de demostratius catalans fins a l'arribada, novament, d'Ausiàs March.

Per últim, en relació als pronoms personals, no és fins Ausiàs March que es pot concloure un abandó definitiu de pronoms occitans.

Les conclusions obtingudes permeten concloure que, efectivament, existeix una gradual catalanització de la llengua poètica de l'àmbit català al llarg dels segles XIV XV. Com s'ha pogut comprovar es tracta d'un procés sempre lligat a les circumstàncies personals de cada trobador com és el cas de l'elevat grau d'occitanització que mostra Francesc de la Via, només una dècada anterior a Ausiàs March. D'aquest últim també es pot concloure que considerar-lo com a l'autor que suposa el punt d'inflexió cap a una llengua poètica vehiculada exclusivament en català és del tot correcte.

Totes les qüestions fins ara tractades així com les conclusions ofertes poden ser consultades, i ampliades, mitjançant els annexos que segueixen en les pàgines següents.

Bibliografia

Alberni, A (2006). «Intavulare». *Tavole di canzonieri romanzi. I. Canzonieri provenzali: II. Barcelona, Biblioteca de Catalunya (VeAg) 7 e 8.* Mucchi Editore.

Alturo, J., Alaix, T. (2023). *Lletres que parlen. Viatge als orígens del català.* La Magrana. Barcelona.

Aguilar, J. A., Cabré, M., Cingolani, S. M., Espadaler, A. M., Martí, S., Mensa, J., Pujol, J. M., Renedo, X., Santanach, J., Soler, A. (2014). *Història de la literatura catalana: Literatura medieval (I). Dels orígens al segle XIV.* Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Barcelona.

Badia, L., Cabré, Ll., Cifuentes, Ll., Ferrer, M., Guixeras, D., Lloret, A., Martí, S., Ortín, M., Pedretti, M., Pujol, J., Renedo, X., Rodríguez, F., Taylor, B., Torró, J. (2014). *Història de la literatura catalana: Literatura medieval (II). Segles XIV-XV.* Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Barcelona.

Badia, L., Beltran, R., Cantavella, R., Carré, A., Espadaler, A. M., Gómez, F. J., Martí, S., Martínez, T., Martos, J. Ll., Toldrà, M., Torró, J. (2014). *Història de la literatura catalana: Literatura medieval (III). Segle XV.* Enciclopèdia Catalana, Editorial Barcino, Barcelona.

Batlle, M., Martí, J., Moran, J. I Rabella, J. A. (2016). *Gramàtica històrica de la llengua catalana.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Bohigas, P. (1982). *Aportació a l'estudi de la literatura catalana.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Cabré, Ll. (1993). *Pere March: Obra completa.* Editorial Barcino.

Cabré, M, Martí, S., Navàs, Marina (2009). Geografia i història de la poesia occitanocatalana del segle XIV, dins *Transllatar i transferir. La transmissió dels textos i el saber (1200-1500)*, ed. A. Alberni, L. Badia i L. Cabré. Obrador Edèndum / Publicacions URV, Santa Coloma de Queralt, 349–376.

- Espadaler, A. M., ed. (2018). Ramon Vidal de Besalú. *Obra Completa*. Universitat de Barcelona, Barcelona.
- Nadal, J. M., i Prats, M. (1982). *Història de la llengua catalana: Volum primer. Dels orígens al segle XV*. Edicions 62.
- Paden, W. D. (1998). *An introduction to Old Occitan* (2a de.). The Modern Language Association of America.
- Parramon, J. (1991). *Repertori mètric de la poesia catalana medieval*. Curial/Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona.
- Perarnau, J. (2008) Noves dades sobre manuscrits 'espirituals' d'Arnau de Vilanova. *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 27, 351-424.
- Pujol, J. (1994). *Jaume March: Obra poètica*. Editorial Barcino.
- Riquer, M de. (1964). *Història de la literatura catalana: Part Antiga. Volum 1*. (4rta de.). Editorial Ariel, S. A..
- Riquer, M de. (1964). *Història de la literatura catalana: Part Antiga. Volum 2*. (4rta de.). Editorial Ariel, S. A..
- Riquer, M de. (1964). *Història de la literatura catalana: Part Antiga. Volum 3*. (4rta de.). Editorial Ariel, S. A..
- Riquer, M de. (1951). *Andreu Febrer: Poesies*. Editorial Barcino.
- Riquer, M de. (1954). *Poesies de Gilabert de Pròixida*. Editorial Barcino.
- Riquer, M de. (1982). *Gilabert de Pròixida, Andreu Febrer, Melcior de Gualber, Jordi de Sant Jordi: Obra lírica*. Edicions 62.

Rodríguez, R. (2011). *Pere Torroella: Obra completa. Poesies en català. Volum I*. Editorial Barcino.

Torroella, J. (1992). *La rima en la lírica medieval (estudi mètric del cançoner L)*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Zinelli, F. (2012). Occitanico e catalano “dialetti in contacto” nel canzoniere Vega Aguiló (Biblioteca de Catalunya, 7-8). En R. Wilhelm (ed.), *Transcrire et/ou traduire: Variation et changement linguistique dans la tradition manuscrite des textes médiévaux. Actes du congrès international, Klagenfurt, 15-16 novembre 2012* (111-150). Heidelberg: Universitätsverlag.

Zinelli, F. (2016). Costruire una lingua. Elementi linguistici tolosani nella poesia catalana del medioevo tra prestito e convergenza. En A. Alberni i S. Ventura (ed.), *Cobles e lays, danses e bon saber. L'última cançó dels trobadors a Catalunya: llengua, forma, edició*. Viella, Roma, 33-92.

Institut d'Estudis Catalans. Institució Francesc de Borja Moll. *Diccionari català-valencià-balear*. <https://dcvb.iec.cat/>

DECat. Joan Coromines. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. <https://decat.iec.cat/>

DOM en ligne. *Dictionnaire de l'Occitan Médiéval*. <https://dom-en-ligne.de/>

Rialc. *Repertorio informatizzato dell'antica letteratura catalana*. <https://www.rialc.unina.it/>

Narpan. Universitat Autònoma de Barcelona. Universitat de Barcelona. Universitat de Girona. *Cultura i literatura de la baixa Edat Mitjana*. <https://db.narpan.net/>

Annexos

A continuació s'ofereixen diversos materials. En primer lloc els textos de les poesies estudiades en la versió que se n'ha seguit (RIALC). De cada poesia s'ofereix també el llistat de fenòmens lingüístics observats, separats en trets occitanitzants i catalanitzants.

Com a guia de consulta, llistem ara, en primer lloc, el conjunt de fenòmens lingüístics, occitanitzants i catalanitzants, detectats en les poesies, que ja s'han desenvolupat amb més extensió en les pàgines anteriors.

LLISTAT DE FENÒMENS LINGÜÍSTICS DETECTATS

1. Fenòmens occitanitzants:

1. Grafia:

1. Ús del dígraf *lh*.
2. Ús del dígraf *nh*.

2. Fonètica

1. Diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
2. Diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
3. Diftong *au* de procedència llatina.
4. Reducció del grup consonàntic final *-nt* a final de mot.
5. Reducció del grup *gu* + vocal a *g*.
6. Evolució del grup consonàntic llatí *-CT-* a *-it-* o palatalització del grup.
7. Pèrdua de C i G llatines en posició intervocàlica o conversió en el so palatal de iod [j].
8. Reducció de *-nt* final.
9. Terminació *-tz/-ts* en substantius provinents de la 3ra declinació llatina acabats en *-C*.
10. Reducció de *ny/nh* [ɲ] a *n* [n].
11. *s* o *z*, [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.

12. Conservació del grup *m'n* d'origen romànic.

13. Grup *ss* procedent del grup llatí NS.

14. Evolució del grup llatí DI + Vocal a zero.

3. Morfologia verbal:

1. Desinències *-ey* i *-ay* en la primera persona singular del present d'indicatiu.

2. Desinència *-au* en la primera persona singular del present d'indicatiu.

3. Desinència *-ay* en la tercera persona singular del present d'indicatiu.

4. Desinència *-a* en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).

5. Desinència *-ts/-tz* en la tercera persona singular del present d'indicatiu.

6. Desinències *-am, -em* en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità).

7. Desinència *-tz/-ts* en la segona persona plural del present d'indicatiu.

8. Desinència *-on* en la tercera persona plural del present d'indicatiu.

9. Reducció de *-nt* final en el gerundi.

10. Verb *ser/ésser*. Formes conjugades pròpiament occitanes.

4. Morfologia nominal

1. Demonstratius occitans.

2. Pronoms personals occitans.

2. Fenòmens catalanitzants:

1. Grafia:

1. Ús del dígraf *ll*.

2. Ús del dígraf català *ny*.

3. Ús del dígraf *ix* o únicament de la grafia *x*.

4. Ús del dígraf *ig*.

5. Ús del dígraf català *ch* en posició final de mot.

6. Grup consonàntic *ts*.
2. Fonètica:
    1. No diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ŏ] llatins.
    2. Desaparició del diftong AU de procedència llatina.
    3. No reducció del grup *gu* + vocal.
    4. Evolució catalana del grup consonàntic llatí -CT- > Reducció del diftong vocal + iod [j] a únicament vocal.
    5. Pèrdua de C i G llatines en posició intervocàlica o conversió en el so palatal de iod [j] (contextos que no es tracta de derivats del verb occità *cujar*).
    6. No reducció *-nt final*.
  3. Morfologia verbal:
    1. Desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu.
    2. Desinència velar *-c* en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació.
    3. Solucions etimològiques com VIDEO > Veig o FACTO > Faig en la primera persona singular del present d'indicatiu.
    4. Desinència *-e* en la 1ra persona singular del present d'indicatiu.
    5. Desinència *-a* en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
    6. Desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
    7. Increment incoatiu *-eix* propi dels verbs que presenten la desinència velar *-c* en la primera persona singular del present d'indicatiu.
    8. Homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que presenten la desinència velar *-c* en la primera persona singular del present d'indicatiu.
    9. Desinència *-e* en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
    10. Desinències *-am*, *-em* en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità).
    11. Desinències *-au*, *-eu*, *-iu* en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
    12. Desinència *-en* en la tercera persona plural del present d'indicatiu.

13. Gerundis *-ant, -ent, -int*.

14. Verb *ser/ésser*. Formes conjugades pròpiament catalanes.

4. Morfologia nominal

1. Pronoms personals catalans.

2. Demonstratius catalans.

Repertori de les poesies estudiades en aquest treball:

1. Jaume II d'Aragó, (1291 — 1327). Rao 84bis.1, *Mayre de Deu e fylha*. Font RIALc: Jaume II manca en el repertori d'autors i obres de Parramon (1991).

1 Mayre de Deu e fylha,
2 verge humil e bela,
3 vostra nau vos apela
4 que l'aydetz, quar perilha.

5 Perylhan vay en l'onda
6 d'aquest mon per tempesta;
7 e·l nauchier no·s n'a cura,
8 e tant fortun'aonda
9 que nulls no·y leva testa
10 e l'aura qu'es escura.
11 E s'ayso gayre dura
12 vostra nau es perduda
13 si, per la vostr'ajuda,
14 no troba port o ylha.

15 Nau, leyn, vexel o barcha,
16 parlan en ver lenguatge,
17 devem tuyt ben entendre
18 que signifiquet l'archa
19 on l'umanal lynatge
20 plac a Deus tot compendre,
21 per complir et atendre
22 so que ja promes era:
23 que d'aquell restaurera
24 el cel, manta seylha.

25 La nau es carregada
26 e de son port se lunha,
27 quar trop greu vent la forsa;
28 e 's mal marinada,
29 tant que negu no·y punha
30 cossi la nau estorsa.
31 A! com fort trai ves orsa,
32 que pels timons no·s guia
33 ni fay la dreta via
34 sol una pauca mylha.

35 Mayre, tu·m dona forsa
36 contra ma leugeria,
37 e·m garda de la via
38 de peccat, que·ns exylha.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
1, 35	Mayre: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
1	fylha: ús del dígraf <i>lh</i> .
3	apela: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
4	aydetz: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu. perilha: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); ús del dígraf <i>lh</i> .
5	perylhan: ús del dígraf <i>lh</i> ; reducció de <i>-nt</i> final. vay: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu; reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
7	nauchier: ús del dígraf <i>ch</i> per representar el fonema [tʃ] (únic cas observat); diftong <i>au</i> de procedència llatina.
9	leva: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
11	ayso: demostratius occitans.
14	troba: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità). ylha: ús del dígraf <i>lh</i> .
16	parlan: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
17	tuyt: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
24	seylha: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi; ús del dígraf <i>lh</i> .
26	(se) lunha: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); ús del dígraf <i>lh</i> .
27	forsa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
30	estorsa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità). cossi: grup <i>ss</i> procedent del grup llatí <i>NS</i> .

31	traï: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
32	guia: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
33	fay: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
34	pauca: diftong <i>au</i> de procedència llatina. mylha: ús del dígraf <i>lh</i> .
37	garda: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); reducció del grup <i>gu</i> + vocal a g. exylha: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); ús del dígraf <i>lh</i> .

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
6	aquest: demostratius catalans.
7	a (del verb haver): desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
8, 29	tant: no reducció <i>-nt</i> final.
12, 25	es: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament catalanes.
15	vexel: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . barcha: ús del dígraf <i>ch</i> en (en posició no final de mot i valor velar [k]).
18	archa: ús del dígraf <i>ch</i> en (en posició no final de mot i valor velar [k]).
20	plac: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu. Deus: no diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
23	aquell: demostratius catalans; ús del dígraf <i>ll</i> .
27	vent: no reducció <i>-nt</i> final.

2. Capellà de Bolquera, (? , segle XIV — ? , segle XIV). Rao 20.2: *Li fayt Dieu son escur*. Font RIALC: Ed. Lola Badia, *Poesia catalana del s. XIV. Edició i estudi del Cançoneret de Ripoll*, Barcelona, Quaderns Crema, 1983, p. 271.

1 Li fayt Dieu son escur
2 pus que la nuyt escura;
3 en Deu es qu'om pauch dur
4 e ço que Deus vol dura;
5 nuyl fayt no son segur
6 si Deu no l'asegura;
7 bo es qu'om be percur,
8 mas ses Deu pauch val cura;
9 car un pus m'aventur,
10 mays trop desventura,
11 e no pusch los mal dur:
12 tant m'es fortuna dura.

13 Vengut suy tro a l'os,
14 a la pel e a l'ossa;
15 solia esser gros,
16 richs de moneda grossa,
17 mas Deu m'a trayt tal mos
18 que febra 'l cor m'amossa,
19 e no hay, que m'ados,
20 ço qu'om per fret s'adossa,
21 ne hay argent que·m tros,
22 ans port de mal tresd[ossa];
23 sol l'arm'agues bon pos
24 e·l cors fos en la fossa!

25 Ira e dol me ten
26 tant que non haus atendre;
27 tal pahor hay no·m men
28 a l'estamen pus mendre
29 que d'ira·l cor me fen
30 e no m'en pux defendre.
31 Gastan lo cors, despen
32 e non ay que despendre;
33 per mos pecats mal pren,
34 e non aus Deus rependre;
35 si fas, car no m'enten,
36 qu'El deu justs precis entendre.

37 En est mon trop infern,
38 c'ayço m'es pits d'inferna,
39 car vey qu'ab mal govern
40 manta gen se guoverna;
41 e no trop en quasern

42 Dieu perque·m descaserna;
 43 que·ls mals venon e quern
 44 con de be non ay terna;
 45 li guayg mi son estern
 46 e la mort m'es eterna,
 47 e d'estiu e d'ivern
 48 mals ab mi exiverna.

49 E sitot soy falens,
 50 no quart Deus mi falença,
 51 car val a mantes gens
 52 e·ls au lurs precis e·ls gença;
 53 car mantes vetz fal sens
 54 e saubers e siença
 55 ne als pus conexens,
 56 per qu'er li hay conexença
 57 e suy vers penidens,
 58 sufren greu penidença,
 59 tant que verguonya·m vens
 60 e crey que mort me vença.

61 Mayre Dieu conexens,
 62 valetz per conexença
 63 als morts e als vivens
 64 e no·ls guardets falença.

Fenòms lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
1,5	fayt: evolució del grup consonàntic llatí -CT- a - <i>it-</i> o palatalització del grup. Dieu diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
2	nuyt: evolució del grup consonàntic llatí -CT- a - <i>it-</i> o palatalització del grup.
3, 8	pauch: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
10	mays: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
13, 57	suy: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament occitanes.
17	trayt: evolució del grup consonàntic llatí -CT- a - <i>it-</i> o palatalització del grup.
19,21, 27, 44, 56	hay: desinències - <i>ey</i> i - <i>ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
28	estamen: reducció del grup consonàntic final - <i>nt</i> .

31	Gastan: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
34	aus: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
38	ayço: demostratiu occitans.
39	vey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
40	gen: reducció de <i>-nt</i> final.
43	venon: desinència <i>-on</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
45	gauyg: diftong <i>au</i> de procedència llatina; evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup.
53	vetz: terminació <i>-tz/-ts</i> en substantius provinents de la 3ra declinació llatina acabats en <i>-C</i> .
54	saubers: diftong <i>AU</i> de procedència llatina.
55	conexens: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
57	penidens: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
58	sufren: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
61	Mayre: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi. Dieu: Diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins. conexens: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
62	valetz: desinència <i>-tz</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu.
63	vivens: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
64	guardets: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
3,17	Deu: no diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
3, 8	pauch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
7	es: verb <i>ser/ésser</i> . Formes conjugades pròpiament catalanes.
11	pusch: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en

	posició final de mot
16	richs: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
26,59	tant: no reducció del grup consonàntic final <i>-nt</i> .
34	Deus: no diftongació procedent dels sons [ě] i [ǫ] llatins.
45	guayg: ús del dígraf <i>ig</i> .
50	Deus: no diftongació procedent dels sons [ě] i [ǫ] llatins.
30	pux: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .

3. Gilabert de Pròixida, (? , segle XIV — 1405). Rao 139.13: *Fort me desplay cant no vey*. Font RIALC: Ed. Martí de Riquer: Gilabert de Pròixita, *Poesies*, Barcelona, Barcino («ENC»), 1954.

1 Fort me desplay cant no vey
2 ieys de qui suy franch serven;
3 car si u fets, enaysi gen
4 no m'auciuron li desire,
5 on er mantes vets sospire,
6 que·m preson cant mi sove
7 que 'naysi·m cove languire
8 per lieys, on no trop merce.

9 E quant vas autre no crey,
10 ne y puesch haver mon talen,
11 si·l plagues ab fas jausen
12 me degre per sieu retenire.
13 Cert, d'uymay no say que dire:
14 cant plus fort s'amor me te,
15 semblant fa [la] vuelh trasire,
16 tan fort me lonya de se.

17 De çay on suy la suppley
18 que no·s mostre malvolen
19 vas me, qui·l suy leyalmen
20 hom fis e franch per soffrire;
21 que, si·s vol, me pot aucire.
22 Mas ges d'ella no·m partre,
23 ans si·l vulh de cor servire
24 ses que may no·m faça be.

25 Saubets per que li m'autrey
26 enaysi deliuramen?
27 Car en bos faytz es valen,
28 plus qu'autre que·l mon se mire.
29 Sa beutat, blanxa com lire,
30 pus belha que nulha re,
31 ffay vers luy mon cors asire,
32 d'on suy seus plus que de me.

33 Mil vetz muyr lo jorn d'enu[e]y
34 cant no li suy lay presen,
35 e say que murray breumen
36 si no la vey dels huelhs rire.
37 Car si no fos cant la vire,
38 figurans la dins me fe,
39 ja m'agre mort li cossire
40 que per lieys tot jorn me ve.

- 41 Dompna ses par, be puix dire
 42 ue vos me faytz mal e be:
 43 mal, cant ne muyr de desire,
 44 be, quant vos am mays que me.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
1	display: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. vey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
2, 8, 40	lieys: diftongació procedent dels sons [ě] i [õ] llatins.
2, 17, 19, 32, 34	suy: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament occitanes.
2	serven: reducció de <i>-nt</i> final.
3, 7, 26	enaysi: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi. gen: reducció de <i>-nt</i> final.
4	auciron: desinència <i>-on</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu; diftong <i>au</i> de procedència llatina.
5, 33	vets/vetz: terminació <i>-tz/-ts</i> en substantius provinents de la tercera declinació llatina acabats en <i>-C</i> .
9	autre: diftong <i>au</i> de procedència llatina. crey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
10	talen: reducció <i>-nt</i> final.
11	jausen: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
12	sieu: diftongació procedent dels sons [ě] i [õ] llatins.
13, 35	say: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
15	vuelh: ús del dígraf <i>lh</i> .
17	çay: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi. suppley: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
18	malvolen: reducció <i>-nt</i> final.

19	leyalmen: reducció <i>-nt</i> final.
21	aucire: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
23	vulh: ús del dígraf <i>lh</i> .
25	saubets: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu; diftong AU de procedència llatina. autrey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu; diftong AU de procedència llatina.
26	deliuramen: reducció <i>-nt</i> final.
27	faytz: terminació <i>-tz/-ts</i> en substantius provinents de la tercera declinació llatina acabats en <i>-C</i> .
28	autre: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
30	belha: ús del dígraf <i>lh</i> . nulha: ús del dígraf <i>lh</i> .
31	ffay: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu
33	enuy: evolució del grup llatí DI + Vocal a zero.
34	presen: reducció <i>-nt</i> final.
35	breumen: reducció <i>-nt</i> final.
36	huelhs: ús del dígraf <i>lh</i> .
39	cossire: grup <i>ss</i> procedent del grup llatí NS.
41	dompna: conservació del grup <i>m'n</i> d'origen romànic.
42	faytz: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu.
44	mays: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
1, 6, 14, 34, 37	cant: no reducció <i>-nt</i> final.
2, 20	franch: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
6	preson: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
7	cove: desinència <i>-e</i> en la primera persona

	singular del present d'indicatiu.
8	trop: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu.
9, 44	quant: no reducció <i>-nt</i> final.
10	puesch: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
15	semblant: no reducció <i>-nt</i> final.
16	lonya: ús del dígraf <i>ny</i> .
18	mostre: desinència <i>-e</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
21	vol: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu. pot: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
22	ella: ús del dígraf <i>ll</i> . partre: desinència <i>-e</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
38	figurans: no reducció <i>-nt</i> final.
41	puix: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
44	am: desinència $\emptyset$ en la primera persona singular del present d'indicatiu.

4. Pere March: (1336/38 – 1413). Rao 96. 3: *Al punt c'om naix comensa de morir.* Font RIALC:

Ed. Lluís Cabré: Pere March, *Obra completa*, Barcelona, Barcino («ENC»), 1993.

1 Al punt c'om naix comensa de morir,
2 e morin creix, e crexen mor tot dia,
3 c'un pauch momen no cessa de far via,
4 ne per menjar ne jaser ne dormir,
5 tro per edat mor e descriex a massa,
6 tan c'axi vay al terme ordenat,
7 ab dol, ab gauig, ab mal, ab sanitat,
8 mas pus avan del terme null hom passa.

9 Trop es cert fayt que no podem guandir
10 a la greu mort e que no y val metgia,
11 fforça ne giny, rictat ne senyoria,
12 e trop incert lo jorn que deu venir,
13 com, quant ne hon, que tot arnes trespasa
14 e no y te prou castell, mur ne fossat,
15 e tan leu pren lo neci co·l senat,
16 car tots em huns e forjats d'una massa.

17 Be sabem tots que ych havem az exir
18 o tart o breu e que no y val mestria.
19 Breu es tot, cert qui pensar ho saubia.
20 Mas lo foll hom no se·n dona cossir,
21 que, remiran sa carn bella e grassa,
22 e·l front polit e lo cors ben tallat,
23 ha tot lo cor e lo sen aplicat
24 als fayts del mon, que per null temps no·s lassa.

25 Si be volem un petit sovenir
26 com som tots fayts d'avol merchanteria,
27 e·l sutze loch on la mayre·ns tenia,
28 e la viltat de que·ns hac a noyrir,
29 e, naxent nos, roman la mare lassa
30 e nos ploram de fort anxiatat,
31 entram al mon ple de gran falsedat,
32 c'ades alciu es ades nos abraça.

33 O veyll poyrit! E que poras tu dir,
34 qui·t veus naffrat tot jorn de malaltia?
35 Missatge cert es que la mort t'envia,
36 e tu no·l vols entendre nez auzir,
37 mas, com a porch qui jats en la gran bassa
38 de fanch pudent, tu·t bolques en peccat,
39 disen, tractan, fasen molt mal barat
40 ab lo cor fals e la ma trop scassa.

41 De cor preyon deuriem advertir
 42 en l'estat d'om qui tot jorn se cambia,
 43 que·l rich es baix e·l baix pren manentia,
 44 e·l fort es flach e·l flach sab enfortir,
 45 e·l jove sa dolor breumen l'acassa
 46 e mor tan leu co·l vell despoderat,
 47 e·l vell mesqui fay leho de son gat
 48 e pensa pauch en la mort qui·l menassa.

49 Deu sab per que lexa mal hom regir,
 50 o foll o pech, e los bons calumpnia,
 51 que tal es bo com no te gran baylia,
 52 qu'es fer e mal si u pot aconseguir;
 53 e tal humil quant es monge de grassa,
 54 qu'es ergullos quant ha gran dignitat;
 55 e tal regeix una granda ciutat:
 56 ffora millor a porquer de Terrassa.

57 Qui be volgues a Dieu en grat servir
 58 es en est mon passar ab alagria,
 59 tot son voler a Dieu leixar deuria
 60 e no pas Dieu a son vol convertir;
 61 car Dieus sab mills a qui·s tany colp de massa
 62 per acabar o qui tenir plagat
 63 per sprovar o fer sa volentat
 64 de ço del sieu e qu'es raso que·s fassa.

65 Del payre sant hay ausit, quan trespassa
 66 d'ayçest exill al Juhi destinat,
 67 que ditz: «Er fos eu un bover stat,
 68 c'onor d'est mon a peccat embarassa!»

69 Heu, Peyres March, pregui Dieu c'a luy plassa
 70 donar me cor e voler sforçat,
 71 ques ab plaser prenda l'adversitat
 72 e sens ergull lo be que breument passa.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
2	morin: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi. crexen: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
3	pauch: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
4	jaser: <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.

6	vay: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
7	gauig: diftong <i>au</i> de procedència llatina; evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup.
8	avan: reducció del grup consonàntic final <i>-nt</i> .
9,24, 26	fayt: evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup.
19	saubia: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
20	cossir: grup <i>ss</i> procedent del grup llatí NS.
21	remiran: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
27	mayre: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
33	veyll: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
36	auzir: diftong <i>au</i> de procedència llatina; <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.
39	disen: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi; <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal tractan: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi. fasen: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
41	preyon: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
45	breumen: reducció de <i>-nt</i> final
47	fay: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
48	pauch: diftong AU de procedència llatina.
51	baylia: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
57, 59, 60, 61, 69	Dieu: diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
64	sieu: diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins. raso: <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.
65	payre: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi. ausit: diftong <i>au</i> de procedència llatina; <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició

	intervocàlica o del grup TI + vocal.
66	ayçest: demostratius occitans.
67	ditz: desinència <i>-tz</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu. eu: pronoms personals occitans.
69	Heu: Pronoms personals occitans. Peyres: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
71	plaser: <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
1	naix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
2	creix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular; ús de <i>ix</i> o <i>x</i> . creixent: no reducció <i>-nt</i> final; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
3, 48	pauch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
5	decreix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
6,17	axi: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . exir: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
7	gauig: ús del dígraf <i>ig</i> .
8	passa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
9	es: verb <i>ser/ésser</i> . Formes conjugades

	pròpiament catalanes.
11	giny: ús del dígraf <i>ny</i>
13	tresspassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
14	castell: ús del dígraf <i>ll</i> .
17	sabem: desinències <i>-am</i> , <i>-em</i> en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità). ych: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. havem: desinències <i>-am</i> , <i>-em</i> en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità).
20	foll: ús del dígraf <i>ll</i> .
21	bella: ús del dígraf <i>ll</i> .
22	tallat: ús del dígraf <i>ll</i> .
25	volem: desinències <i>-am</i> , <i>-em</i> en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità).
27	loch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
30	ploram: desinències <i>-am</i> , <i>-em</i> en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità). anxiatat: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
31	entram: desinències <i>-am</i> , <i>-em</i> en la primera persona plural del present d'indicatiu (coincidents en català i occità)
32	abrassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
33	veyll: ús del dígraf <i>ll</i> .
40	trop: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu.
35	envia: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
37	porch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
38	fanch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.

42	cambia: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
43	rich: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. baix: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
44	flach: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. sab: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu.
45	acassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
46, 47	vell: ús del dígraf <i>ll</i>
48	menassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
49	Deu: no diftongació procedent dels sons [ē] i [ō] llatins. lexa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
50	foll: ús del dígraf <i>ll</i> pech: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. calumpnia: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
54	ergullos: ús del dígraf <i>ll</i> .
55	regeix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular ; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
56	millor: ús del dígraf <i>ll</i> .
59	leixar: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
61	mills: ús del dígraf <i>ll</i> .
65	trespassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
66	exill: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> ;

	ús del dígraf <i>ll</i> .
68	embarassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
69	March: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. plassa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
72	ergull: ús del dígraf <i>ll</i> . breument: no reducció <i>-nt</i> final. passa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).

5. Jordi de Sant Jordi, (1395/1400 – 1424). Rao 164. 5: *Deserts d'amichs, de bens e de senyor.*

Font RIALC: Ed. Martí de Riquer e Lola Badia, Les poesies de Jordi de Sant Jordi, cavaller valencià del segle XV, València, Tres i Quatre, 1984.

1 Deserts d'amichs, de bens e de senyor,
2 en estrany loch y en stranya contrada,
3 luny de tot be, fart d'enuig e tristor,
4 ma voluntat e pensa caytivada,
5 me trop del tot en mal poder sotsmes;
6 no vey algu que de me s'aja cura,
7 e soy guardats, enclos, ferrats e pres,
8 de que n'fau grat a ma trista ventura.

9 Eu hay vist temps que no'm plasia res,
10 ara'm content de ço qui'm fay tristura,
11 e los grillons laugers ara preu mes
12 qu'en lo passat la bella brodadura.
13 Ffortuna vey qu'a mostrat son voler
14 sus me, volent qu'en tal punt vengut sia;
15 però no'm cur, pus ay fayt mon dever
16 ab tots los bons que'm trob en companyia.

17 Car prech conort de com suy presoner
18 per mon senyor, servint tant com podia,
19 d'armes sobrat e per major poder,
20 no per default gens de cavalleria.
21 E prech conort quan no puch conquerir
22 haver en res sens que treball no senta,
23 mas d'altra part cuyt de tristor morir
24 com vey que'l mon del revers se contenta.

25 Tots aquests mals no'm son res de soffrir
26 en esguart d'u qui al cor me destenta
27 e'm fay tot jorn d'esperança partir,
28 com no vey res que'ns avans d'una spenta
29 en acunçar nostre desliuramen,
30 e mes que vey ço que'ns demana Sforça,
31 que no sofir algu rahanamen,
32 de que langueix ma virtut e ma força.

33 Per que no say ni vey res al presen
34 que'm puixe dar en valor d'una scorça,
35 mas Deu tot sol, de qui prech fundamen
36 e de qui fiu, hi 'b qui mon cor c'esforça;
37 e d'altra part del bon rey liberal,
38 qui'm socorrech per gentilesa granda:
39 lo qui'ns ha mes del tot en aquest mal,
40 qu'ell me'n traura, car soy jus sa comanda.

- 41 Reys virtuos, mon senyor natural,
 42 tots al presen no us fem altra demanda,
 43 mas que us recort que vostra sanch reyal
 44 may defalli al qui fos de sa banda.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
4	caytivada: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
6	vey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
7, 17	suy: Verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament occitanes.
8	fau: desinència <i>-au</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
9	Eu: pronoms personals occitans.
10, 27	fay: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
11	laugers: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
13, 24, 28, 30, 33	vey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
15	ay: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. fayt: evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup.
20	defaut: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
23	cuyt: evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup.
29	desliuramen: reducció de <i>-nt</i> final.
31	rahonamen: reducció de <i>-nt</i> final.
33	say: desinència <i>-ay</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
35	fundamen: reducció de <i>-nt</i> final.
42	presen: reducció de <i>-nt</i> final.

Fenòmens lingüístics catalanitzants;

Vers	Fenomen
1	amichs: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
2	estrany: ús del dígraf <i>ny</i> . loch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. stranya: ús del dígraf <i>ny</i> .
3	enuig: ús del dígraf <i>ig</i> .
5	trop: desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu.
11	grillons: ús del dígraf <i>ll</i> .
12	bella: ús del dígraf <i>ll</i> .
15	cur: desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu.
17,21	prench: desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
22	treball: ús del dígraf <i>ll</i> .
23, 37, 41	altra: desaparició del diftong <i>au</i> de procedència llatina.
18, 41	senyor: ús del dígraf <i>ny</i> .
18	servint: no reducció <i>-nt</i> final.
30	demana: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
32	languaix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular ; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
34	puixe: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
40	ell: ús del dígraf <i>ll</i> .
43	sanch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
44	defalli: ús del dígraf <i>ll</i> .

6. Francesc de la Via, (1380 – 1445). Rao 192.6: *Si com l'enfant quant aprent de perlar*. Font RIALC: Ed. Arseni Pacheco: Francesc de la Via, *Obres*, Barcelona, Quaderns Crema, 1997.

1 Si com l'enfant quant aprent de perlar
2 que no l'anten mas cella qui·ll nodreix,
3 que·ls mots escurs de sa lengua coneix
4 ço que vol dir ne que·l platz demandar,
5 atressi·m pren denan vos, bell'aymia,
6 on vau cutxos mos secrets descobrir,
7 e quan suy lla ma paraula·s cambia,
8 qu'otra mas vos no coneix que vull dir.

9 La lengua 'l cor vey que·m voler aucir,
10 car l'ull empren lo fayt ardidamen
11 e quan ve·ls ges l'autre no consen;
12 mill vetz lo jorn de dol cugey morir;
13 car ab esforç vau a vostra pressensa,
14 e quant suy lla, eu suy ten turmentats,
15 rayso me fuigs, ardimen e sciença,
16 e cuyt garir e torn me·n plus naffrats.

17 Donchs pus vesetz suy per vos turmentats
18 e conexets de que·n part la dolor
19 qui·m tol tot guaig e·m dona gran tristor,
20 be degrets far per vos fos delliurats;
21 car muyr languen denan vostra semblança,
22 com dir no us pux ço d'on vau suspiran,
23 e donchs, mos guais e ma dolça 'sperança,
24 pus m'antendets suplits vos a mon dan.

25 Si com lo mut qui no pot dir parlan
26 sino 'b senyals ço que dins lo cor te,
27 ay las, caytiu que axi·n pren a me
28 en ay cell pun[t] quant eu vos suy denan.
29 Mas al comport, certes, de ma persona
30 conaxerets quina 's m'antensios,
31 car lo meu cor tots jorns ab vos rasona
32 e us diu tot clar qu'eu suy vostr'amoros.

33 O, quant es fort la cruell passios
34 que·l cor soste, enquer mos esperits!
35 On pens qu 'n breu mos jorn seran finits
36 si donchs no·m val vostre cors gracios,
37 car senza vos no puix aver garida,
38 tant es en me lo foch d'amor ences.
39 A Dieu e vos poray grassir la vida
40 si m'ajudats, car be say qu 'n vos es.

- 41 Purs diamants, de laus ennoblasida,
 42 pus que sabets que suy vostre sotsmes
 43 e dir no us pux l'amor que us port complida,
 44 per merçe us prey sia per vos deffes.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
4	platz: Desinència <i>-ts/-tz</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
5	aymia: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.
7	suy: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament catalanes. cambia: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
8	autra: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
9	vey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. aucir: diftong <i>AU</i> de procedència llatina.
10	fayt: evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup. ardidamen: reducció de <i>-nt</i> final.
11	autre: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
12	vetz: terminació <i>-tz/-ts</i> en substantius provinents de la tercera declinació llatina acabats en <i>-C</i> . cugey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
14, 17, 32, 42	suy: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament occitanes.
14	eu: pronoms personals occitans.
15	rayso: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi; <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de <i>C</i> i <i>D</i> llatines en posició intervocàlica o del grup <i>TI + vocal</i> . ardimen: reducció de <i>-nt</i> final.
16	cuyt: evolució del grup consonàntic llatí <i>-CT-</i> a <i>-it-</i> o palatalització del grup. garir: reducció del grup <i>gu + vocal</i> a <i>g</i> .
17	vesetz: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona

	plural del present d'indicatiu.
18	conexets: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu.
20	degrets: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu.
21	languen: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi. denan: reducció de <i>-nt</i> final.
22	suspiran: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
24	atendets: desinència <i>-tz/-ts</i> en la segona persona plural del present d'indicatiu. dan: reducció de <i>ny/nh</i> [ɲ] a <i>n</i> [n].
25	parlan: reducció de <i>-nt</i> final en el gerundi.
27	caytiu: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi
28	aycell: demostratiu occitans. pun: reducció de <i>-nt</i> final.
31	rasona: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); <i>s</i> o <i>z</i> , [z], procedent de C i D llatines en posició intervocàlica o del grup TI + vocal.
32	eu: pronoms personals occitans.
37	garida: reducció del grup <i>gu</i> + vocal a <i>g</i> .
39	Dieu: diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
40	ajudats: desinència <i>-ts/-tz</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu. say: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
41	laus: diftong <i>au</i> de procedència llatina.
42	sabets: desinència <i>-ts/-tz</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
44	prey: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
1	enfant: no reducció de <i>-nt</i> final. quant: no reducció de <i>-nt</i> final.

	aprent: no reducció de <i>-nt</i> final.
2	cella: ús del dígraf <i>ll</i> . (e)ll: ús del dígraf <i>ll</i> . nodreix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
3	coneix: tercera persona singular del present d'indicatiu amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs (de la segona conjugació) que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
5	bell: ús del dígraf <i>ll</i> .
6	cutxos: en relació a la representació del fonema [tʃ] > ús del dígraf <i>tx</i> (únic cas observat).
7, 14	(a)lla: ús del dígraf <i>ll</i> .
14	quant: no reducció <i>-nt</i> final.
13, 22	vau: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
18	conexets: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
19	guaig: ús del dígraf <i>ig</i> .
22, 43	pux: desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu.; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
26	senyals: ús del dígraf <i>ny</i> .
27	axi: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
28	aycell: ús del dígraf <i>ll</i> .
30	conaxerets: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
32	diu: homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
36	donchs: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
37	puix: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
38	foch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.

7. Ausiàs March (1397/1400 –1459). Rao 94.32: *Ffantasiant, Amor a mi descobre*. Font RIALC: Ed. Pere Bohigas: Ausiàs March, *Poesies*, rev. Amadeu Soberanas e Noemi Espinàs, Barcelona, Barcino («ENC»), 2000.

- 1 Ffantasiant, Amor a mi descobre
 2 los grans secrets c'als pus subtils amaga,
 3 e mon jorn clar als homens es nit fosqua,
 4 e visch de ço que persones no tasten.
 5 Tant en Amor l'esperit meu contempla,
 6 que par del tot fora del cors s'aparte,
 7 car mos desigs no son trobats en home,
 8 sino en tal que la carn punt no·l torbe.
- 9 Ma carn no sent aquell desig sensible,
 10 e l'esperit obres d'amor cobeja;
 11 d'aquell cech foch qui·l·ls amadors s'escalfen,
 12 paor no·m trob que yo me·n pogues ardre.
 13 Un altr'esguart lo meu voler practica
 14 quant en amar vos, dona, se contenta,
 15 que no han cells qui amadors se mostren
 16 passionats e contr'Amor no dignes.
- 17 Si fos Amor substança rahonable
 18 e que·s trobas de senyoria ceptre,
 19 bens guardonant e punint los demerits,
 20 entre·l·ls mellors sols me trobara fenix;
 21 car yo tot sols desempare la mescla
 22 de leigs desigs qui ab los bons s'enbolquen.
 23 Castic no·m cal, puys de assaig no·m tempten;
 24 la causa llur en mi es feta nulle.
- 25 Si com los sants, sentints la lum divina,
 26 la lum del mon conegueren per ficta,
 27 e menyspreants la gloria mundana,
 28 puys major part de gloria sentien,
 29 tot enaxi tinch en menyspreu e fastig
 30 aquells desigs qui, complits, Amor minva,
 31 prenint aquells que de l'esperit mouen,
 32 qui no 's lassat, ans tot jorn muntiplica.
- 33 Si com sant Pau Deu li sostrague l'arma
 34 del cors perque ves divinals misteris,
 35 car es lo cors de l'esperit lo carçre
 36 e tant com viu ab ell es en tenebres,
 37 axi Amor l'esperit meu arrapa
 38 e no y acull la maculada pensa,

39 e per ço sent lo delit qui no·s canssa,
40 si que ma carn la ver'amor no·m torba.

41 Pren me n'axi com aquell philosophe
42 qui, per muntar al be qui no·s pot perdre,
43 los perdedors lança en mar profunda,
44 crehent aquells l'enteniment torbassen.
45 Yo, per muntar al delit perdurable,
46 tant quant a·l mon, gros plaer de mi lance,
47 crehent de cert que·l gran delit me torba
48 aquell plaer qu'en fastig, volant, passa.

49 Als naturals no par que fer se pusquen
50 molts dels secrets que la deytat s'estoja,
51 que revellats son stats a molts martres,
52 no tan suptils com los ignorants y aptes.
53 Axi primors Amor a mi revella,
54 tals que·ls sabents no basten a comprendre,
55 e quant ho dic, de mos dits me desmenten,
56 dant aparer que folles coses parle.

57 Lir entre carts, lo meu voler se temprà
58 en ço que null amador sap lo tempre;
59 ço fay Amor, a qui plau que yo senta
60 sos grans tresors; sols a mi·ls manifesta.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
59	fay: desinències <i>-ey</i> i <i>-ay</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
1	Ffantasiant: no reducció <i>-nt</i> final. descobre: desinència <i>-e</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
4	visch: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. tasten: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.

5	contempla: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
6	aparte: desinència <i>-e</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
7, 9, 30	desig/-s: ús del dígraf <i>ig</i> .
8	torbe: desinència <i>-e</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
9, 11, 31	aquell/-s: demostratius catalans; ús del dígraf <i>ll</i> .
10	cobeja: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
11	cech: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. foch: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. escalfen: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
12, 21, 45, 59	yo: pronoms personals catalans.
12	trob: desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu
13	practica: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
14	(se) contenta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
18	senyoria: ús del dígraf <i>ny</i> .
19	guardonant: no reducció <i>-nt</i> final. punint: no reducció <i>-nt</i> final.
20	mellors: ús del dígraf <i>ll</i> .
21	desmpare: desinència <i>-e</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
22	leigs: ús del dígraf <i>ig</i> . enbolquen: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
25	sants: no reducció <i>-nt</i> final. sentints: no reducció <i>-nt</i> final.
27	menyspreants: ús del dígraf <i>ny</i> ; no reducció <i>-nt</i> final.
29	enaxi: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . tinch: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la

	segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. menyspreu: ús del dígraf <i>ny</i> .
30	minva: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
31	prenint: no reducció <i>-nt</i> final. mouen: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
32	multiplica: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
33	sant: no reducció <i>-nt</i> final. Deu: no diftongació procedent dels sons [ĕ] i [ō] llatins.
35, 36	es: verb <i>ser/ésser</i> . Formes conjugades pròpiament catalanes.
36	viu: homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. ell: ús del dígraf <i>ll</i> .
37	arrapa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
38	acull: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
39	canssa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
40, 47	torba: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
41	pren: esinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
41, 53	axi: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
43	lança: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
44	crehent: no reducció <i>-nt</i> final. enteniment: no reducció <i>-nt</i> final.
46	tant: no reducció <i>-nt</i> final. quant: no reducció <i>-nt</i> final. lance: desinència <i>-e</i> en la primera persona

	singular del present d'indicatiu.
48	volant: no reducció <i>-nt</i> final. passa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
50	(s')estuja: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
51	revellats: ús del dígraf <i>ll</i> .
53	revella: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità); ús del dígraf <i>ll</i> .
54	sabents: no reducció <i>-nt</i> final. basten: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
55	dic: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació. desmenten: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
56	dant: no reducció <i>-nt</i> final. folles: ús del dígraf <i>ll</i> . parle: desinència <i>-e</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu.
57	Llir: ús del dígraf <i>ll</i> . tempra: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
58	sap: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu.
59	senta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
60	manifesta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).

8. Pere Torroella, (1420 – 1494). Rao 180.11: *Enamorats, los qui per ben amar*. Font RIALC: Ed. Amédée Pagès, *La poésie française en Catalogne du XIIIe siècle à la fin du XVe*, Toulouse-Paris, Privat-Didier, 1936, p. 310.

1 Enamorats, los qui per ben amar
2 a mon voler tenu fel companyia,
3 plorau amb mi lo dan que us vull mostrar
4 de nos tots morts e dels mals alagria.
5 Nostre bon dret es ja perjudicat
6 per Falsedat,
7 qu'a tan obrat
8 dins en Amor
9 que contraffa l'emprent de nostre cor,
10 fent sens dolor
11 perdre color,
12 mostrar temor,
13 lengua torbar.
14 Dolre, plorar
15 e suspirar,
16 tan abtament prenent mortal espassa,
17 que·l bo per mal e lo mal per bo passa.

18 E semblant cars per lo mon publicat
19 es tant comu a donas e donzelles
20 que, no sabent qual parla 'b veritat,
21 dubtant los mals, als bons tanquen orrelles.
22 Quant es de mi, en tal punt so vengut
23 que·m trop perdut,
24 no ssent cregut
25 per no ne si;
26 ans m'es respost com parle fins aci:
27 «Altres hohi
28 perlant aixi,
29 mes a la fi
30 en esser mals
31 tots son eguals,
32 mostrant vos tals,
33 larchs en parlar e molt pobres de fe,
34 encobrint mall sots semblança de be».

35 Ab tal respost dolor me trau de seny
36 dels mals stranys vent punir mon voler,
37 qu'en ben amar no contrasta ne feny;
38 tot en si bo, res no pot contraffer.
39 Ans, si·ll deman consell en aquest pas,
40 me diu que pas,
41 sens que dir «Llas!»
42 sia gossat;

43 mes, que dolor, del tot abandonat.
44 desesperat,
45 vinga de grat
46 fins a l'estat
47 un es lo port
48 junt a la mort,
49 per qu'í report
50 A qui no·m creu crehenç'e speriment
51 dels mals qu'amor no·l pot dar sentiment.

52 O Deu, per que volch tall abusio
53 permetr'amor dissipant son estat,
54 dins sos secrets pugues tant ficcio
55 que·ls mals volgues e·ls bons no veritat?
56 Per qual [e]sguart no reserva serts mots
57 ab que·ls devots
58 seus degues tots
59 pregant hohir?
60 E si·s volgues nagu d'aquels servir,
61 sens dret sentir,
62 degues morir;
63 he·l penedir
64 fos sens perdo.
65 Fora, trist, jo?
66 No aquell so,
67 mes de tals mots hun destre tursimany,
68 d'amor cregut e de penas estrany.

69 Mes, pus no son, e veig per lur deffalt
70 vaguar per mort dins mi la trista vida,
71 a vos qui sou causa del sobresalt,
72 de millors prest per mi la pus servida,
73 suplich no gens a mos gests doneu fe
74 ne·l que us dire;
75 sols deman que
76 pareu esment.
77 Com mon trist cors pren tots jorns mudament
78 calor perdent
79 e decahent
80 pels mals que sent,
81 que si 'b saber
82 no vertader
83 fingis voler
84 contra mos dits reportar altra nova,
85 mes son semblant mes peraules reprova.

86 Be de mos malls, si 'n res que us digua ment,
87 prech Deu c'absent
88 tant de turment,
89 muyra vivent;

90 e, si dich ver,
 91 vos fassa sser
 92 tal que·l primer
 93 do que us deman mostreu seguir la prova
 94 De mon voler conestat no reprova.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
3	dan: reducció de <i>ny/nh</i> [ɲ] a <i>n</i> [n].

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
2	teniu: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu. companyia: ús del dígraf <i>ny</i> .
3	plorau: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
9	contraffa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità). emprent: no reducció <i>-nt</i> final.
10	fent: no reducció <i>-nt</i> final.
16	abtament: no reducció <i>-nt</i> final. prenent: no reducció <i>-nt</i> final.
18	semblant: no reducció <i>-nt</i> final.
19, 54, 88	tant: no reducció <i>-nt</i> final.
19	donzelles: ús del dígraf <i>ll</i> .
20	sabent: desaparició del diftong AU de procedència llatina; no reducció <i>-nt</i> final. parla: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
21	dubtant: no reducció <i>-nt</i> final. orelles: ús del dígraf <i>ll</i> .
22	quant: no reducció <i>-nt</i> final. punt: no reducció <i>-nt</i> final.

23	trop: desinència Ø en la 1ra persona del present d'indicatiu.
24	ssent: no reducció <i>-nt</i> final.
26, 47	es: no reducció <i>-nt</i> final.
26	parle: desinència <i>-e</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
28	perlant: no reducció <i>-nt</i> final. així: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
32	mostrant: no reducció <i>-nt</i> final.
33	larchs: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
34	encobrint: no reducció <i>-nt</i> final.
35	trau: homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. seny: ús del dígraf <i>ny</i> .
36	stranys: ús del dígraf <i>ny</i> . vent: no reducció <i>-nt</i> final.
37	contrasta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità). feny: ús del dígraf <i>ny</i> .
39	(e)ll: ús del dígraf <i>ll</i> . consell: ús del dígraf <i>ll</i> . aquest: demostratius catalans.
40	diu: homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
41	Llas: ús del dígraf <i>ll</i> .
50	creu: homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. speriment: no reducció <i>-nt</i> final.
51	sentiment: no reducció <i>-nt</i> final.
52	volch: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. Deu: no diftongació procedent dels sons [ě] i [ǫ] llatins.

53	dissipant: no reducció <i>-nt</i> final.
54	tant: no reducció <i>-nt</i> final.
56	reserva: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
59	pregant: no reducció <i>-nt</i> final.
65	jo: pronoms personals catalans.
66	aquell: demostratius catalans; ús del dígraf <i>ll</i> .
67	tursimany: ús del dígraf <i>ny</i> .
68	estrany: ús del dígraf <i>ny</i> .
69	son: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament catalanes. veig: solucions etimològiques com VIDEO > <i>veig</i> o FACTO > <i>faig</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
71	sou: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament catalanes.
72	millors: ús del dígraf <i>ll</i> .
73	suplich: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot. doneu: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
75	deman: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu.
76	pareu: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu. esment: no reducció <i>-nt</i> final.
77	pren: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu. mudament: no reducció <i>-nt</i> final.
78	perdent: no reducció <i>-nt</i> final.
79	decahent: no reducció <i>-nt</i> final.
80	sent: no reducció <i>-nt</i> final.
81	saber: desaparició del diftong AU de procedència llatina.
85	semblant: no reducció <i>-nt</i> final. reprova: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
86	ment: no reducció <i>-nt</i> final.

87	<p>prech: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.</p> <p>Deu: absent: no reducció <i>-nt</i> final.</p>
88	<p>tant: no reducció <i>-nt</i> final. turment: no reducció <i>-nt</i> final.</p>
89	vivent: no reducció <i>-nt</i> final.
90	dich: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
93	<p>deman: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu.</p> <p>mostreu: desinències <i>-au</i>, <i>-eu</i>, <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.</p>
94	reprova: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).

9. Joan Berenguer de Masdovelles, (? – 1476). Rao 103.118: *Perdut he pler, deport, solas he riure*. Font RIALC: Ed. Ramon Aramon i Serra, *Cançoner dels Masdovelles*, Barcelona, I.E.C., 1938, p. 137.

1 Perdut he pler, deport, solas he riure,
2 despuixs parti, bell'aymia, de vos,
3 e visch panssiu, trist he ffort conguoxos,
4 car sent he veig que gens no pore viure
5 estant absent de vostra senyoria,
6 d'on son partit romput, desesperat,
7 a vos blasmant, qui james veritat
8 no·m volgues dir, ne·m ffes tal cortesia.

9 L'ora que pris, ab molta fellonia,
10 dona, de vos, com sabeu, comiat,
11 no creya gens que us fos tan sopjuguat,
12 que passas mal, per vostra companyia
13 llexar del tot, pus que·m ffeyeu ffellença
14 tan gran com ffes de rompre jurament,
15 mas ara veig c'Amor gens no·m consent
16 qu'ab vos null temps partescha covinença.

17 Ja fuy ssotsmes, lo jorn de ma naxença,
18 de ffer del tot a vostro manament,
19 e no·m partis de vos en mon vivent,
20 no contrestant me trencau promatença;
21 per que, pus sse que tal es ma ventura,
22 que gens no·m pusch un pas de vos partir,
23 desemat vull a vos tostemps servir,
24 passant affanyn, turment, dol he tristura.

25 D'essi avant no·m vull donar gens cura
26 del que·m fareu, he que·m fesseu morir,
27 ans ssoffarre, lo mils pore ssoffrir,
28 lo mal que pas ab passio molt dura;
29 e vull ffiar de vostra gentilesa,
30 si be, ffiant, m'aveu ja desçabut,
31 car algun temps pens sera conegut
32 mon bon servey per vostra gran destresa.

33 Ab homil cor he volentat ençesa
34 a vos me ret, abandonat, vençut,
35 e us ssoplich molt que sia retengut,
36 ara, per vos, ab tot que us he hoffesa,
37 e no siau del que us dix malcontenta,
38 ne gens per sso no·m vullau desemar,
39 car desig gran ves vos me feu arrar,
40 qui ffort ssovint ab mal me desetenta.

- 41 Dona de mi: ffeu que mon desig senta
 42 vostre merçe, he no·l fessau penar,
 43 car ssi no vos, als no·l pot contentar,
 44 e sens vos gens de res no s'acomenta.

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
2	aymia: diftongació resultat d'evolució, pèrdua d'alguna consonant o metàtesi.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
2	depuixs: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . bell: ús del dígraf <i>ll</i> . aymia: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
3	visch: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació. conguxos: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
4	sent: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu; no reducció <i>-nt</i> final.
4, 15	veig: solucions etimològiques com VIDEO > Veig o FACTO > Faig en la primera persona singular del present d'indicatiu.
5	absent: no reducció <i>-nt</i> final. senyoria: ús del dígraf <i>ny</i> .
7	blasmant: no reducció <i>-nt</i> final.
9	fellonia: ús del dígraf <i>ll</i> .
10	sabeu: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
12	companyia: ús del dígraf <i>ny</i> .
13	llexar: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . fefellença: ús del dígraf <i>ll</i> .

15	jurament: no reducció <i>-nt</i> final.
16	consent: no reducció <i>-nt</i> final.
17	naxença: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
19	vivent: no reducció <i>-nt</i> final.
20	contrestant: no reducció <i>-nt</i> final. trencau: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
22	pusch: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
24	turment: no reducció <i>-nt</i> final.
25	avant: no reducció <i>-nt</i> final.
30	aveu: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
34	ret: desinència $\emptyset$ en la primera persona del present d'indicatiu; no reducció <i>-nt</i> final.
35	ssoplich: tercera persona singular amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu; ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
39, 41	desig: ús del dígraf <i>ig</i> .
40	sovint: no reducció <i>-nt</i> final.
42	fessau: desinències <i>-au</i> , <i>-eu</i> , <i>-iu</i> en la segona persona del plural del present d'indicatiu.
44	acontenta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).

10. Ramon Boter, (? ,segle XV — ?, segle XV). Rao 26bis.1: *Dos grans contrastos son bolcats en ma pensa.* Font RIALC: Ed. Martí de Riquer e Lola Badia, *Les poesies de Ramon Boter i l'herència d'Ausias March*, en *Estudis de literatura catalana en honor de Josep Romeu i Figueras*, vol. II, Barcelona, P.A.M., 1986, pp. 253-293.

1 Dos grans contrastos son bolcats en ma pensa:
2 un estrem grat faltat de ver conixer,
3 e, discordants, james pusch be conixer
4 ffins que hunits sien en conaxença.
5 Jo us stim tant que vinch a punt de ffer
6 so que·ls gentils solien practicar,
7 car mils parent no poria trobar
8 ne ço que vull ab als non pusch saber.

9 Ans que del tot no·m lunyas del carrer
10 ne fes perjuy a l'hom justifficat,
11 car del que dich ell ne sia 'cceptat
12 on es mon cor, mon juy e mon voler;
13 mas apres d'ell vuy senta l'entanent
14 que·l vostre cors es fet d'una tal pasta,
15 que·l vicios mirant vos se deguasta
16 e·l virtuos duplica son sement.

17 Tot hom m'aura per hom intelligent
18 si·ls vostres fets jo·ls se specifficar;
19 sens crim no viu qui del mon es vivent
20 e sol perfet de Deu se pot parlar:
21 e per ço visch de vos ten bestial,
22 que sense crim se pratich vostra vida,
23 que·l vostre cors no fos celestial,
24 trames per Deu, de paradís exida.

25 Lo malvat veig que te pensa 'ndurida
26 e tot son cor es pensar maliffici,
27 que, vos mirant, usa de beniffici
28 e d'obstinat esmena sa fallida;
29 e l'anvegós, qui de ben dir s'absenta,
30 com l'ou de vos fa cara riallosa,
31 e·l dissolut en son mengar s'atenta,
32 lexant del tot la vida viciosa.

33 Los frets d'amor, tenint vid'ociosa,
34 surten dels banchs hon es lur apetit,
35 e van mirar vostre cors abellit
36 e, fets disposts, tenint vid'amorosa.
37 Lo gros e·l pech fa per vos continença
38 de galant fresch, agut e atravit,
39 si que·l pus fat se met per hom sentit,
40 no dubtant gens vostr'abta conaxença.

41 Los infants pochs, q'usen de ignocença,
42 esperitats reclamen vostre nom;
43 he·ls pus sabents, qui pratiquen sciença,
44 son admirats com se pot fer ne com
45 que·l vostre cors sia tan magniffich;
46 per que insurt entr'ells gran questio,
47 e, fets d'acort, son d'un'intencio
48 que·l vostre cors ab les santes se plich.

49 Lo limitat qui ha viscut menich
50 amant del mon la vil cupiditat,
51 com hou de vos tanta de dignitat,
52 ffet tot divers, lexa·l peccat inich,
53 e tot pulit s'offer a vostra vista,
54 mostrant ab l'ull esser vostre sotmes,
55 si que per vos de vici es sotmes,
56 e sol virtut sa persona 'dministre.

57 Los qui per dol tenen la vida trista,
58 per remeyar e pendr'algun repos,
59 venen mirar vostre gracios cors
60 de que·l segueix que vostr'ull los conquista;
61 en tal endret los fa posar gramalles
62 e·ls capirons que porten de molada,
63 e·l qui mes pot se fa roba grisada,
64 lexant del tot los gemechs e ploralles,

65 Si sou mortal, en vostra mort grans falles
66 vindran del cel ab molta resplandor,
67 y els angels tots vos rebran ab amor,
68 offerint vos a Deu per presentalles;
69 e de present faran canonitzar
70 vostre cors just, fent ne sollempna festa,
71 en aquest mon fent ne volum e gesta,
72 que·ls vostres fets no·s puguen ignorar.

73 Gracie y seny, si home us pot amar,
74 jo son aquell importu e terrible;
75 e com veure que no·m sia pussible,
76 en fets divins me veureu contemplar

Fenòmens lingüístics occitanitzants:

Vers	Fenomen
70	sollempna: Conservació del grup <i>m'n</i> d'origen romànic.

Fenòmens lingüístics catalanitzants:

Vers	Fenomen
1	son: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament catalanes.
2, 3	conexer: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
3, 8	pusch: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
4, 40	conaxença: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
5	stim: desinència $\emptyset$ en la 1ra persona del present d'indicatiu. tant: no reducció <i>-nt</i> final. vinch: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot. punt: no reducció <i>-nt</i> final.
7	parent: no reducció <i>-nt</i> final.
8	saber: desaparició del diftong AU de procedència llatina.
9	lunyas: ús del dígraf <i>ny</i> .
11	dich: desinència velar <i>-c</i> en la 1ra persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
11, 13	ell: pronoms personals catalans; ús del dígraf <i>ll</i> .
13	entanent: no reducció <i>-nt</i> final.
15, 27	mirant: no reducció <i>-nt</i> final.
15	desguasta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
16	duplica: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità). sement: no reducció <i>-nt</i> final.
17	intelligent: no reducció <i>-nt</i> final.
19	viu: homofonia [w] en la tercera persona singular del present d'indicatiu en verbs que

	presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu. vivent: no reducció <i>-nt</i> final.
20, 24	Deu: no diftongació procedent dels sons [ě] i [õ] llatins.
21	visch: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
22	pratich: desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu per verbs de la segona conjugació; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
24	exida: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> .
25	veig: solucions etimològiques com VIDEO > <i>veig</i> o FACTO > <i>faig</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu.
28	esmena: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
29	ebsenta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
30	riallosa: ús del dígraf <i>ll</i> .
31	(s') atenta: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
32	lexant: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> ; no reducció <i>-nt</i> final.
33, 36	tenint: no reducció <i>-nt</i> final.
34	surten: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu. banchs: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
35	abellit: ús del dígraf <i>ll</i> .
37	pech: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot. fa: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
38	fresch: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
39	(se) met: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
40	dubtant: no reducció <i>-nt</i> final.
41	infants: no reducció <i>-nt</i> final.

	pochs: ús del dígraf català <i>ch</i> en posició final de mot.
4257, 59, 62	reclamen: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
43	sabents: desaparició del diftong <i>au</i> de procedència llatina.; no reducció <i>-nt</i> final. pratiquen: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
44	son: verb <i>ser/ésser</i> . Formes conjugades pròpiament catalanes.
45	magniffich: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
48	(se) plich: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.; ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
49	menich: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
50	amant: no reducció <i>-nt</i> final.
52	lexa: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . inich: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de mot.
53	(s')offer: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
55	es: verb <i>ser/ésser</i> . Formes conjugades pròpiament catalanes.
56	(a)'dminstre: desinència <i>-e</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu.
60	segueix: tercera persona singular amb increment incoatiu <i>-eix</i> pròpi dels verbs que presenten la desinència velar <i>-c</i> en la primera persona singular del present d'indicatiu; ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> . ull: ús del dígraf <i>ll</i> . conquista: desinència <i>-a</i> en la tercera persona singular del present d'indicatiu (coincident en català i occità).
61	gramalles: ús del dígraf <i>ll</i> .
62	porten: desinència <i>-en</i> en la tercera persona plural del present d'indicatiu.
63	pot: desinència $\emptyset$ en la tercera persona singular del present d'indicatiu. (se) fa:
64	lexant: ús del dígraf <i>ix</i> o únicament de la grafia <i>x</i> ; no reducció <i>-nt</i> final. gemechs: ús del dígraf <i>ch</i> en posició final de

	mot. ploralles: ús del dígraf <i>ll</i> .
65	sou: verb ser/ésser. Formes conjugades pròpiament catalanes.
68	offerint: no reducció <i>-nt</i> final. Deu: no diftongació procedent dels sons [ě] i [ǒ] llatins. presentalles: ús del dígraf <i>ll</i> .
69	present: no reducció <i>-nt</i> final.
70,71	fent: no reducció <i>-nt</i> final.
71	aquest: demostratius catalans.
73	seny: ús del dígraf <i>ny</i> .
74	aquell: demostratius catalans.